

Geograafilise tähise kaitse seaduse, kaubamärgiseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Geograafiline tähis (ingl *geographical indication*) on kokkuvõtvalt tähis, millega tähistatakse kindlast geograafilisest piirkonnast pärinevaid tooteid, millel on sellest piirkonnast pärinemise tõttu teatud omadused. Üldjuhul viitab tähis geograafilise piirkonna nimele. Erinevalt muudest tööstusomandi liikidest ei teki kellelgi ainuõigust geograafilisele tähisele; kaitstud tähist võivad kasutada kõik tootjad, kes tegutsevad määratletud piirkonnas ja kelle toodetel on eelviidatud omadused. Ülejäänud isikud tähist kasutada ei tohi.

EL-i tasandil on esiteks tagatud geograafilise tähise kaitse veinidele, piiritusjookidele ning muudele põllumajandustoodetele ja toiduainetele (nt *Champagne* või *feta*, analoogiliselt on Eestist registreeritud EL-i tasandil ka sellised põllumajanduslike toodete geograafilised tähised nagu *Estonian vodka* ja *sõir*). Nüüdseks on EL-is olemas ka kogu liitu hõlmav geograafilise tähise kaitse regulatsioon käsitööstuslikele ja tööstuskaupadele, tagades neile põllumajandustoodetega analoogilise kaitse. Eelnõuga muudetaksegi oluliselt geograafilise tähise kaitse seadust (GTKS), samuti kaubamärgiseadust (KaMS) ja riigilõivuseadust (RLS), et luua eeldused Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/2411, milles käsitletakse käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset¹ (edaspidi ka *määrus 2023/2411*) ning millega muudetakse määrusi (EL) 2017/1001 ja (EL) 2019/1753, kohaldamiseks Eestis. **Eelnõu eesmärk on võimaldada tootjatel kaitsta käsitööstuslikke ja tööstustooteid ning nende traditsioonilist oskusteavet Euroopa Liidus ja ka mujal.** Näidetena saaks nimetada selliseid tooteid nagu Murano klaas, Donegali tviid, Limoges'i portselan, Solingeni söögiriistad ja Boleslawieci keraamika; Eestis Haapsalu ravimuda, Muhu tikand, Setu pits jt. **Eelnõu tulemusena on tarbijatel lihtsam selliseid käsitööstuslikke ja tööstustooteid ära tunda ning ka teadlikumaid valikuid teha.** Lisaks aitavad eelnõukohased muudatused säilitada ja edendada oskusi ning säilitada ja luua uusi töökohti Euroopa eri piirkondades, aidates kaasa nende piirkondade majandusarengule.

Eelnõu seadusena rakendamisega võib kaasneda vähene kulu riigieelarvele. Kohaliku omavalitsuse üksuste kulusid ega tulusid kavandatud muudatused ei mõjuta. Taotluste menetlemise keskkonda arendatakse EL-i üleselt, Eestis hakatakse menetlusdokumente hoidma juba olemasolevas Patendiameti tarkvarasüsteemis *Back Office*, mistõttu pole täiesti uut süsteemi vaja arendama hakata. Eelnõu rakendamisel seadusena võib siiski olla vaja veidi arendada Patendiameti hallatavat elektroonilist taotluste menetlemise keskkonda, et võimaldada geograafilise tähise taotluste menetlust ja muude geograafilise tähise alaste toimingute tegemist.

¹ Täielik pealkiri: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/2411, 18. oktoober 2023, milles käsitletakse käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset ning millega muudetakse määrusi (EL) 2017/1001 ja (EL) 2019/1753 (ELT L, 2023/2411, 27.10.2023, lk 1–56, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302411).

Eelnõu kohaselt tehakse GTKS-is peamiselt järgmised muudatused:

- tunnistatakse kehtetuks geograafilise tähise instituuti määratlevad, geograafilise tähise kaitse kriteeriume ja kaitstud geograafilisest tähisest tekkivaid õigusi ja kohustusi sisaldavad sätted GTKS-is, kuna nii käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste määratlus ja kaitsekriteeriumid kui ka õiguste ja kohustuste sisu tulenevad määrusest 2023/2411, Euroopa Liidu määruse sätete kordamine riigisisiseses õiguses ei ole aga lubatav;
- tunnistatakse kehtetuks geograafiliste tähiste registrit ning selle kandeid puudutavad sätted, kuna määruse 2023/2411 kohaselt registreeritakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafilised tähised Euroopa Liidu üleses registris. Samuti tunnistatakse kehtetuks riigisisest geograafiliste tähiste registreerimise menetlust, registritoiminguid ja vaidlustamist puudutavad sätted;
- GTKS-is reguleeritakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste registreerimise taotluste menetluse riigisisest staadiumi, sealhulgas vastuväidete menetlust, samuti käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste registreeringute muutmise ja tühistamise avalduste menetluse riigisisest staadiumi, sealhulgas vastuväidete menetlust;
- GTKS-is täpsustatakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kasutamise üle toimuva riikliku järelevalve sätteid, ühtlustades neid määrusest 2023/2411 tulenevate kohustustega;
- täpsustatakse KaMS-i geograafilisi tähiseid puudutavaid sätteid ning tõstetakse geograafilise tähise alaste toimingute riigilõive RLS-is.

Seni on käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitse Eestis olnud võimalik GTKS-i alusel, kuid seda võimalust ei ole kordagi kasutatud. **Määruse 2023/2411 kohaldamine võimaldab käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset Euroopa Liidu üleselt, mis tähendab, et selle määruse alusel kaitstud käsitööndusliku ja tööstustootte geograafiline tähis on kaitstud kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides.**

Eelnõu seadusena rakendamine mõjutab ettevõtjate halduskoormust juhul, kui nad taotlevad kaitset käsitööndusliku või tööstustootte geograafilisele tähisele või soovivad sellist kaitse saanud tähist õiguspäraselt kasutada. Kuna praktikas ei ole Eestis käsitöönduslike ega tööstustoodete puhul kunagi kasutatud geograafilise tähise kaitse võimalust, siis ei ole kehtiv olukord ja eelnõu vastuvõtmise järgne olukord võrreldavad ning praktikas muudatused ühegi ettevõtja ega muu haldusevälise isiku koormust ei suurenda.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskiri on valminud Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsiõiguse talituses (kontaktisik talituse juhataja Kärt Nemvalts, tel 5343 8846, kart.nemvalts@justdigi.ee), tuginedes tööstusomandi apellatsioonikomisjoni esimehe Tanel Kalmet'i poolt koostatud sisendile. Eelnõu koostamise ajal on jooksvalt konsulteeritud Patendiametiga. Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (inge.mehide@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse geograafilise tähise kaitse seaduse redaktsiooni RT I, 27.09.2023, 11; kaubamärgiseaduse redaktsiooni RT I, 06.01.2023, 28; riigilõivuseaduse redaktsiooni RT I, 08.07.2025, 64.

Eelnõu on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/2411, milles käsitletakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset ning millega muudetakse määrusi (EL) 2017/1001 ja (EL) 2019/1753, ning selle alusel kehtestatavate Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse ja rakendusmäärusega. Määrus 2023/2411 rakendus 2025. aasta 1. detsembril (määruse 2023/2411 art 73), määruse rakendusaktid (määruse 2023/2411 art 69) on 2025. aasta 29. septembril vastu võetud ja avaldatud.²

Eelnõu ei ole seotud teiste menetluses olevate eelnõudega ega VVTP-st tulenevate ülesannetega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus (PS § 73).

2. Seaduse eesmärk

Eelnõuga luuakse eeldused määruse 2023/2411, milles käsitletakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset, kohaldamiseks Eestis.

Määrusega 2023/2411 on loodud EL-i-ülene käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitse režiim analoogiliselt juba varasema veinide, piiritusjookide, põllumajandustoodete ja toiduainete, sealhulgas aromatiseeritud veinide geograafiliste tähiste ja päritolutähiste (edaspidi *põllumajanduslikud geograafilised tähised*) kaitse režiimidega.³ Erinevalt varasematest režiimidest kaasab määrusega 2023/2411 loodud režiim oluliselt rohkem liikmesriikide pädevaid asutusi käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste

² Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2025/1956, 29. september 2025, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/2411 (milles käsitletakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset) rakenduseeskirjad (ELT L 2025/1956, 28.11.2025, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1956/oj); Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2025/1955, 29. september 2025, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2023/2411, milles käsitletakse käsitöönduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset (ELT L 2025/1955, 01.12.2025, http://data.europa.eu/eli/reg_del/2025/1955/oj). Rakendusaktide eelnõud 2025. a suvel avaldatud redaktsioonis on avaldanud eelnõu väljatöötamisele olulist mõju.

³ Need režiimid toimivad praegu järgmiste EL-i õigusaktide alusel: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, 17. detsember 2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02013R1308-20241108>); Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/787, 17. aprill 2019, milles käsitletakse piiritusjookide määratlemist, kirjeldamist, esitlemist ja märgistamist, piiritusjookide nimetuste kasutamist muude toiduainete esitlemisel ja märgistamisel, piiritusjookide geograafiliste tähiste kaitset ning põllumajandusliku päritoluga etüülalkoholi ja destillaatide kasutamist alkoholsetes jookides ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 110/2008 (ELT L 130, 17.05.2019, lk 1–54, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02019R0787-20240513>); Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2024/1143, 11. aprill 2024, milles käsitletakse veinile, piiritusjookidele ja põllumajandustoodetele antavaid geograafilisi tähiseid ning põllumajandustoodete garanteeritud traditsioonilisi tooteid ja vabatahtlikke kvaliteedimõisteid ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1308/2013, (EL) 2019/787 ja (EL) 2019/1753 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1151/2012 (ELT L, 2024/1143, 23.04.2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401143).

registreerimise taotluste ja nende EL-i-ülelalt kehtivate registreeringute muutmise ja tühistamise menetluse. Nimelt viiakse nii taotluste kui ka registreeringu muutmise või tühistamise avalduste menetluse esimene staadium läbi liikmesriigis, millest geograafilise tähisega tähistatav toode pärineb. Mõnevõrra varasematest režiimidest erinev on ka registreeritud geograafiliste tähiste kasutamise õiguspärasuse üle toimuva riikliku järelevalve korraldus. Nende erisuste tõttu on vaja GTKS-i oluliselt muuta.

Määruse 2023/2411 täielikul rakendumisel ei ole õiguslikult võimalik käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafilisi tähiseid liikmesriikides riigisiselt kaitsta ning neid asendab EL-i-ülene kaitseréžiim.⁴ Analoogiliselt on liikmesriikide põllumajanduslike geograafiliste tähiste riigisiselised kaitseréžiimid juba varem asendunud EL-i-üleste réžiimidega määruste 1308/2013, 2019/787 ja 2024/1143 (või nende varasemate redaktsioonide) alusel. Eestis riigisiselt kehtiv, 1999. aastal vastu võetud GTKS-iga loodud geograafiliste tähiste kaitse süsteem toimib praegu üksnes käsitööstuslike ja tööstustoodete ning teenuste suhtes. Seega on vaja tunnistada kehtetuks käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste riigisiselise kaitse senine õiguslik korraldus ning samaaegselt kehtestada normid, mis võimaldavad määrust 2023/2411 Eestis rakendada.

Kuigi määrusega 2023/2411 ei ole ühtlustatud teenuste geograafiliste tähiste kaitset, mida GTKS võimaldab, kaotatakse eelnõu kohaselt teenuste geograafiliste tähiste riigisiselise kaitse võimalus. See õiguspoliitiline valik on tehtud, võttes arvesse seda, et teenuste geograafiliste tähiste kaitset muudes riikides teadaolevalt ei võimaldata, seda ei nõua ükski Eesti Vabariigi rahvusvaheline kohustus ja 25 aasta jooksul, kui see võimalus on Eestis GTKS-i alusel olnud, ei ole ühegi teenuse geograafilise tähise registreerimist taotletud. Seega ei ole kitsa ja praktikas kasutusele võtmata teenuste geograafiliste tähiste kaitse riigisiselise réžiimi säilitamine ainsa riigisiselise geograafiliste tähiste kaitse valdkonnana otstarbekas.

EL-i tasandil juba loodud põllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse riigisiselised toimingud, sealhulgas riiklik järelevalve, on Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (ELÜPS)⁵ alusel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ning Põllumajandus- ja Toiduameti pädevuses. GTKS-i § 1 näeb ette, et GTKS-is EL-i tasandil kaitstavaid põllumajandustoodete, toiduainete ja alkohoolsete jookide geograafilisi tähiseid ja päritolunimetusi ei reguleerita, nende tähistega seotud riigisiselisi toiminguid teeb aga Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Senise GTKS-i § 49 punkti 2 kohaselt teeb Põllumajandus- ja Toiduamet riiklikku järelevalvet (riigisiselt) registreeritud geograafilise tähise nimetuse nõuetekohase kasutamise ning registreeritud geograafilise tähise kirjelduses sätestatud nõuetele vastavuse üle. Ei ole selge, kas see pädevus laieneks ka mittepõllumajanduslikele toodetele, kuna neid seni registreeritud ei ole. Tõenäolisem on, et mõeldud on just põllumajandusliku geograafilise tähisega tähistamise kontrolli, aga et põllumajanduslike geograafiliste tähiste riigisisene kaitse ei ole EL-i õiguse kohaselt põhimõtteliselt võimalik, on eelnõuga kavandatud Põllumajandus- ja Toiduameti järelevalvepädevus GTKS-i alusel kehtetuks tunnistada (see säilib ELÜPS-i sätete alusel, kus Põllumajandus- ja Toiduametile on ette nähtud EL-i-ülelalt registreeritud põllumajanduslike geograafiliste tähiste järelevalve pädevus). Eelnõu kohaselt jääb ainsaks käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste valdkonnas pädevaks riikliku järelevalve tegijaks

⁴ Varem liikmesriikides kaitstud käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafilised tähised on võimalik ümber registreerida.

⁵ RT I, 23.11.2022, 2; RT I, 14.02.2025, 2. Asjakohased on peamiselt ELÜPS-i § 2 p 5, § 90 ja § 116 lg 7.

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (GTKS-i § 49 p 1), kelle pädevusi ja menetluskorda täpsustatakse määrusest 2023/2411 lähtudes.⁶ Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on oma materiaalse pädevuse ning muude riikliku järelevalve ülesannete täitmisel kasutatavate pädevuste poolest ka sobivam käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste valdkonnas järelevalvet tegema kui Põllumajandus- ja Toiduamet.

Muu hulgas näeb määrus 2023/2411 ette võimaluse käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kasutamise õiguspärasust kontrollida tähisega tähistatavate toodete tootjate kinnituste ehk enesedeklaratsioonide (määruse art 51) alusel, mille nõuetele vastavuse korral antakse neile tähise kasutamise luba. Analoogiline regulatsioon GTKS-i alusel seni puudub. Tootjate kinnituste alusel toote nõuetele vastavuse kontrollimise alternatiivne võimalus (määruse art 52) – toote nõuetele vastavuse kohustuslik kontrollimine ilma kinnitusega – oleks nii ettevõtjale kui ka järelevalveasutusele koormavam. Sertifitseerimispädevuse delegeerimise alternatiivi puhul oleks probleemiks pädevate hindajate puudumine; delegeerimise korral ei väheneks oluliselt ka järelevalveasutuse kohustused. Seega on eelnõus valitud kõige vähem tootjat ja järelevalveasutust koormav alternatiiv.

Analoogiliselt säilib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti järelevalvepädevus geograafiliste tähiste turul kasutamise üle (määruse art 54), mida on eelistatud järelevalvepädevuse delegeerimisele (määruse art-d 55–57 ja 59). Põhimõttelist muutust võrreldes kehtiva õigusega ei ole ette nähtud.

Määrus 2023/2411 ja selle seni vastu võtmata rakendusaktid on EL-i toimimise lepingu artikli 288 lõigu 2 kohaselt tervikuna siduvad ja vahetult kohaldatavad määrused, seega kohustuslikud nii riigiasutustele kui ka igapähele. **EL-i määruste sätete kordamine riigisisises õiguses ei ole vajalik ega lubatav. Siiski näeb määrus 2023/2411 kohati sõnaselgelt ette, et liikmesriik peab teatud norme kehtestama,⁷ ja muudes küsimustes on liikmesriigile jäetud otsustusruum,⁸ samuti on teatud riigisisene regulatsioon vajalik, eeskätt määruse artiklites 12–18 ette nähtud riigisisese menetluse korraldamiseks.** Ka on otstarbekas küsimustes, milles määrus 2023/2411 või selle rakendusaktid reguleerivad EL-i tasandi menetlust, võtta eeskuju määruse ja rakendusaktide sätetest, et taotleja või muu isiku jaoks oleks EL-i tasandil ja Eestis kehtivad reeglid võimalikult ühetaolised ja seetõttu vähem koormavad. Täpsemalt on menetluse korraldust käsitletud seletuskirja 3. osas konkreetsete eelnõu sätete selgitustes.

Eestis ei ole alates GTKS-i vastuvõtmisest 1999. aastal taotletud kaitset ühelegi välisriigi geograafilisele tähisele. Eestis on kaitstud üksnes need geograafilised tähised, mille kaitse tuleneb EL-i õigusest, milles on sätestatud ka kaitsekriteeriumid ja geograafilisest tähisest

⁶ Määruse 2023/2411 artikli 50 kohaselt määravad liikmesriigid ühe või mitu pädevat asutust, kes vastutavad määruse IV jaotises ette nähtud kontrollide eest. Pädevad asutused peavad olema objektiivsed ja erapooletud ning tegutsema läbipaistval viisil; nende käsutuses peavad olema kvalifitseeritud töötajad ja vahendid, mis on vajalikud nende ülesannete tõhusaks täitmiseks.

⁷ Nt art 15 lg 1, viimane lause „Liikmesriigid kehtestavad sellise vaidlustamismenetluse jaoks üksikasjaliku korra.“; art 17 esimene lause „Liikmesriigid näevad artiklitega 14, 15 ja 16 seoses ette tõhusad, prognoositavad ja kiired haldusmenetlused.“.

⁸ Nt art 45 lg 1 teine lõik „Liikmesriigid võivad ette näha, et tootjarühma töös saavad osaleda ka avaliku sektori asutused ja muud sidusrühmad, nagu tarbijarühmad, jaemüüjad ja tarnijad.“; art 65 lg 1 „Liikmesriigid võivad nõuda tasusid käesolevas määruses sätestatud menetluste riigisisese etapi kulude katmiseks, eelkõige taotluste, vastuväidete, tootespetsifikatsiooni muutmise taotluste, registreeringu tühistamise taotluste ja kaebuste menetlemisega seotud kulude katmiseks.“.

tulenevate õiguste ja kohustuste sisu ja ulatus, ning väga piiratud arv kohalikke riigisiseseid geograafilisi tähiseid.

GTKS-i § 21 alusel asutatud riiklikus geograafiliste tähiste registris on praegu üks riigisisene geografiline tähis, mis kuulub nn põllumajanduslike geograafiliste tähiste kategooriasse.⁹ Käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste registreeringuid riigisiseses registris ei ole. Eeltoodut arvestades ei ole otstarbekas säilitada GTKS-i siseriiklikke geograafilisi tähiseid puudutavat regulatsiooni ja see tunnistatakse eelnõuga kehtetuks. Eelnõu üleminekusätetest tuleneb, et eelnõu seadusena jõustumisel, vaatamata riiklikku geograafiliste tähiste registrit ja üldse riigisiseseid geograafilisi tähiseid puudutavate sätete kehtetuks tunnistamisele, säilivad registris olevatest riigisisestest geograafilisest tähisest tulenevad õigused seni, kui riigisisest tähist ei ole võimalik ümber registreerida EL-i õiguse alusel kaitstavaks geograafiliseks tähiseks ning järelikult on lõplikult ilmne nende vastuolu EL-i õigusega, millel on kohaldamiseelis. Viimasel juhul kustutab Patendiamet tähise registrit. Kuni selle toiminguni kohaldatakse registris olevatele riigisisestele registreeringutele kõnealuse geograafilise tähise registreerimise ajal kehtinud seadust, sealhulgas vajadusel selle vaidlustamise korda (GTKS-i § 43 lõiked 5 ja 7). Kui registris enam registreeringuid ei ole, see likvideeritakse ja selle andmed arhiveeritakse Patendiameti arhiivis. Kehtivas õiguses, nimelt GTKS-i § 21 lõike 1 alusel antud Vabariigi Valitsuse 05.05.2000. a määruse nr 151 „Riiklik geograafiliste tähiste register“ (RT I 2000, 38, 236; RT I, 21.03.2025, 21) § 29 lõikes 2 on sätestatud, et registri likvideerimise korral säilitatakse digitaalse kanderaamatu andmeid ja selle varukoopiat Patendiameti arhiivis kuni Vabariigi Valitsuse otsuse kohase andmete üleandmiseni või hävitamiseni.¹⁰ Õiguslikku tähendust arhiveeritavatel andmetel ei ole, nende kui Patendiameti arhiivi osa ajaloolise arhiiviväärtuse hindamine toimub arhiiviseaduse kohaselt.

Eelnõu koostamisele ei ole eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuna see käsitleb EL-i õiguse rakendamist.¹¹

Määruse 2023/2411 väljatöötamise staadiumis on Eestis toimunud konsultatsioonid 2021. aastal, kui koostati Eesti seisukohad.¹² Eesti toetas määruse väljatöötamise käigus ühtse

⁹ Nimetatud tähised on registreeritud veini suhtes. Määruse 2024/1143 artikli 92 kohaselt lõpeb selliste toodete geograafiliste tähiste riigisisese õiguse alusel antud kaitse, mis ei kuulunud varasema määruse 1151/2012 kohaldamisalasse, kuid mis kuuluvad määruse 2024/1143 kohaldamisalasse, 14. mail 2025, kui Euroopa Komisjonile ei esitata määruse 2024/1143 artikli 13 kohast registreerimistaotlust. Kui osutatud geograafilise tähise registreerimise taotlus on tähtaegselt esitatud, lõpeb kõnealuse geograafilise tähise riiklik kaitse kuupäeval, mil komisjon teeb otsuse selle registreerimise kohta. Taotluse tagasilükkamise korral jätkub riiklik kaitse kõigi õiguskaitsevahendite ammendumiseni, kui see on asjakohane.

Varem riigisiselt kaitstud mineraalvee tähiste osas vt ka Tomáš Hric, Martin Vanek. Changes in protection of appellations of origin and geographical indications. KPMG, 07.01.2025, <https://danovsky.cz/en/news/detail/1573>. Artikli autorid selgitavad, et määruse 2024/1143 kohaselt on esmakordselt võimalik EL-i-ülene mineraalvee geograafilise tähise kaitse ning seega saab sellise toote geograafilise tähise kaitse jätkuda üksnes EL-i õiguse alusel, mitte riigisiselt. Riigisisene kanne kuulub kustutamisele nii EL-i registreeringu tegemise korral kui ka juhul, kui seda ei tehta näiteks seetõttu, et määruse 2024/1143 artikli 13 kohast taotlust ei ole esitatud.

¹⁰ Riigisisesse registrisse on esitatud kokku 17 taotlust. Seega ei ole arhiivi maht mingil juhul suur ega selle säilitamine kulusid tekitav.

¹¹ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri (RT I, 29.12.2011, 228; RT I, 22.05.2025, 8), § 1 lg 2 p-d 1 ja 2.

¹² „Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse, milles käsitletakse käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EL) 2017/1001 ja (EL) 2019/1753 ning nõukogu otsust (EL) 2019/1754 (käsitööstuslike ja tööstustoodete GT määrus) ettepaneku kohta“. Infosüsteemis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/f949f736-9fcd-4c40-99d6-10ceaafb020f/>.

süsteemi loomist, kuna see asendaks senised killustatud EL-i liikmesriikide ja EL-i liikmesriikide regioonide geograafiliste tähiste kaitsesüsteemid ühtse süsteemiga. Nii on tagatud ühtne lähenemine käsitöenduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitsmisele EL-is ning süsteem sobituks ka põllumajanduslike toodete geograafiliste tähiste kaitseks loodud EL-i süsteemiga. Tagasiside oli valdavalt toetav ning märkuste ja ettepanekutega arvestati Eesti seisukohtade koostamisel. Määruse lõplik tekst vastab üldjoontes ka Eesti väljendatud seisukohtadele, mingeid põhimõttelisi muudatusi EL-i otsustusprotsessis mehhanismi toimimisse ei tehtud.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1. Eelnõu analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist.

Eelnõu § 1. Geograafilise tähise kaitse seaduse muutmine

Eelnõu § 1 punktiga 1 (GTKS-i § 1 lg 1 muutmine) kitsendatakse GTKS-i reguleerimisala, mis hõlmab eelnõu kohaselt üksnes määruse 2023/2411 Eestis kohaldamise korda ja tingimusi. Põhilised materiaalsoiguslikud normid on sätestatud määruses 2023/2411 eneses, GTKS-il on eelnõu kohaselt peamiselt protseduuriline tähendus käsitöenduslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitse alaste menetluste riigisisese staadiumis, samuti reguleerib GTKS määruse 2023/2411 alusel kaitstud geograafiliste tähiste õiguspärase kasutamise riikliku järelevalve küsimusi. Nagu selgitatud seletuskirja 2. osas, kaotatakse riigisisene geograafiliste tähiste kaitse režiim, kuna sellega oleks hõlmatud ainult teenuste geograafiliste tähiste kaitse, mis on aga marginaalne ja seni praktikas kasutamata. Üleminekusätetes eelnõu §-s 4 (vt ka seletuskirja 2. osa) on käsitletud praegu Eestis riigisiselt kaitstud geograafiliste tähiste (ajutise iseloomuga) staatust; nende tähiste kaitse on tõenäoliselt vastuolus EL-i muutunud geograafiliste tähiste kaitse alase õigusega, millel on kohaldamiseelise riigisisese regulatsiooni suhtes (sh senise GTKS-i §-s 7 sätestatud õiguskaitse tähtajatus) ja need kustutatakse edaspidi registrist.

Lõikest 1 jäetakse välja viide valdkonnale, mida GTKS ei reguleeri, st põllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitsele, mis on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas (vt eelnõu § 1 p 2).

Eelnõu § 1 punktiga 2 (GTKS-i § 1 lg 2 muutmine) täiendatakse GTKS-i § 1 lõiget 2 lausega, mis määratleb valdkonna, mida GTKS-is ei reguleerita, nimelt Euroopa Liidu tasandil kaitstavate põllumajandustoodete, toiduainete ja alkohoolsete jookide geograafiliste tähiste ja päritolunimetuste (lühendatult põllumajanduslikud geograafilised tähised) kaitse. Seda asjaolu

Seisukohtade ettevalmistamisel olid kaasvastutavateks ministeeriumideks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Maaeluministeerium. Arvamuse saamiseks saadeti määruse ettepanek ka järgmistele asutustele ja organisatsioonidele: Patendiamet, Patendivolinike Koda, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjon, Eesti Juristide Liit, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Mööblitootjate Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Puitmajaliit, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit, Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Ravimitootjate Liit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liit, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, Eesti Interneti Sihtasutus.

määratleti seni GTKS-i § 1 lõikes 1. Seni kehtinud lõike tekst säilib lõike teise lausena. Tegemist on tehnilise muudatusega, mille eesmärk on GTKS-i § 1 lõikesse 1 jätta positiivne määratlus sellest, mida seadus reguleerib.

Eelnõu § 1 punktiga 3 (GTKS-i § 2 muutmine) täpsustatakse, et Eesti ja muu riigi riikkondsete isikute võrdse kohtlemise erandid võivad tuleneda ka vahetult EL-i õigusest, mitte GTKS-i sätetest. Näiteks võib Eesti käsitööstuslike või tööstustoodete tootja oma geograafilisele tähisele kaitset taotleda üksnes Eestis taotlust esitades (muude tööstusomandi liikide puhul sellist EL-i õigusest tulenevat piirangut ei ole), vastuväidet võib Eesti õigustatud isik esitada üksnes Eestis toimivas taotluse menetluses (nt kaubamärgi vaidlustamise puhul ei ole välisriigi isiku õigused millegagi piiratud), füüsilisest isikust taotlejal ja avalduse või vastuväite esitajal on EL-i õiguse kohaselt kohustus näidata oma kodakondsust jne. Samamoodi muude tööstusomandi seadustega nähakse ette, et juhul kui taotlejal või avalduse või vastuväite esitajal – vaatamata kodakondsusele või juriidilise isiku riikkondsusele – puudub Eestis elukoht, asukoht või tegutsev kaubandus- või tööstusettevõtte, on tal geograafilise tähise alaste toimingute tegemiseks Patendiametis ja apellatsioonikomisjonis kohustus volitada oma esindajaks patendivolinik (GTKS § 28 lg 2).

Eelnõu § 1 punktiga 4 tunnistatakse kehtetuks mitmed GTKS-i sätted.

Senised **GTKS-i §-d 3 ja 4** määratlevad geograafilise tähise, geograafilise ala ja geograafilise tähise vormi. Need sätted on käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kontekstis liigsed, kuna määrus 2023/2411 juba määratleb need materiaalõiguslikud küsimused:

- geograafiline tähis on artikli 6 lõikes 1 määratletud läbi toote, mis pärineb konkreetsest kohast, piirkonnast või riigist; mille teatav omadus, maine või muu tunnus tuleneb peamiselt tema geograafilisest päritolust ning mille tootmisetappidest vähemalt üks toimub määratletud geograafilises piirkonnas;
- geograafilise tähisena kaitstav nimetus võib artikli 9 lõike 1 punkti a kohaselt olla toote tootmiskoha geograafiline nimi või määratletud geograafilises piirkonnas kaubandustegevuse käigus või tavakeeles toote kirjeldamiseks või sellele osutamiseks kasutatav nimetus.

Senised **GTKS-i §-d 5–13** sätestavad geograafilise tähise õiguskaitse alused, sealhulgas õiguskaitse andmise ja tagamise, määratletuse registreeringu andmetega, tähtajatu kaitseaja, mittekaitstavad tähised, registreerimise taotlemise ja (õiguspärase) kasutamise õigused, õigusvastase kasutamise asjaolud, kaubamärgi varemkasutamiseõiguse ja hoiatustähise kasutamise õiguse. Kõnealused sätted on käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kontekstis liigsed, kuna määruses 2023/2411 on need küsimused reguleeritud järgnevalt:

- õiguskaitse andmine artiklites 7–30;
- kaitse tagamise järelevalve ja vastutus artiklites 49–62;
- õiguste ulatus ja kasutusõigus artiklites 40, 41, 46 ja 47;
- kaubamärgi varemkasutamiseõigus artiklis 44;
- hoiatustähise kasutamine artiklis 48.

Taotlemise õigus on kooskõlas määrusega 2023/2411 eelnõus üle viidud GTKS-i § 23¹.

Senised **GTKS-i §-d 14–20** sätestavad alkohoolse joogi geograafilise tähise kaitse erisused, mis on üleliigne, kuna veinide, piiritusjookide jm alkohoolsete jookide geograafiliste tähiste

kaitse küsimused on reguleeritud EL-i-üleselt juba varasemate EL-i määrustega 2019/787 ja 2024/1143.

Senised **GTKS-i §-d 21–23** sätestavad riikliku geograafiliste tähiste registri staatust ja selle kandeid, sh registreeringu kande andmeid puudutavaid küsimusi. Kuna eelnõu jõustumise järel registreeritakse käsitöönduslikud ja tööstustoodete geograafilised tähised EL-i-üleses registris (määruse 2023/2411 art-d 37 ja 38), ei ole GTKS-i §-del 21–23 enam funktsiooni, seejuures arvesse võttes eelnõu üleminekusätete kohta seletuskirja 2. osas ja eelnõu § 1 punkti 1 selgituses kirjutatud.

Senised **GTKS-i § 24 lõiked 3 ja 4** sisaldavad volitusnorme päritolutõendi ja taotluse dokumentide vorminõuete ja esitamise korra kehtestamiseks. Kuna geograafilise tähise registreerimistaotluse dokumentidele esitatud nõudeid reguleeritakse siduvalt määruse 2023/2411 artiklites 9–11, delegeeritud määruse¹³ artiklis 1 (taotleja andmed) ning rakendusmääruse artiklites 7, 8 (päritolu tõendid), 10 ja 11, ei oleks nende küsimuste kordamine seaduses või selle rakendusaktis kohane. Praktilistel kaalutlustel on soovitatav, et Patendiamet koostab taotlejatele mittesiduva, operatiivselt ajakohastatava ning lihtsalt ligipääsetava ja loetava juhise, mis võtab kokku GTKS-i, määruse 2023/2411 ja selle rakendusaktide ning praktikas väljakujunenud reeglid ja põhimõtted. Analoogiline juhise EL-i tasandil on kavas ette valmistada pärast määruse rakendatavaks muutumist.

Senised **GTKS-i §-d 25 ja 26** sisaldavad regulatsiooni taotluses nõutud avalduse ja kirjelduse kohta. Need sätted ei ole asjakohased, kuna määruse 2023/2411 tähenduses koonddokumendi, tootespetsifikaadi ja taotlust täiendavate dokumentide koostamise nõudeid on käsitletud siduvalt määruse 2023/2411 artiklites 9 (tootespetsifikaat), 10 (koonddokument), 11 (taotlust täiendavad dokumendid), delegeeritud määruse artiklis 1 ning rakendusmääruse artiklites 7 (tootespetsifikaat), 8, 10 (koonddokument), 11 (taotlust täiendavad dokumendid) ja 12 (geograafilise piirkonna määramine). Nagu ka GTKS-i § 24 lõigete 3 ja 4 kehtetuks tunnistamise puhul, on tegemist EL-i õiguse küsimustega, mida ei ole alust riigisiselt reguleerida.

Senised **GTKS-i § 27 lõiked 3 ja 4** sisaldavad nõuet, et riigilõiv taotluse esitamise eest tuleb tasuda ja volikiri, kui see on nõutav, esitada ühe kuu jooksul. Eelnõu regulatsiooni kohaselt ei võeta taotlust menetlusse, kui riigilõiv on tasumata. Kui lõivu ei ole tasutud enne taotluse esitamist ja esitatud koos taotlusega selle kohta andmeid GTKS-i § 47⁴ kohaselt, võimaldab Patendiamet maksta lõivu unikaalse viitenumbri alusel GTKS-i §-des 47² ja 47³ sätestatud korras. Määruse 2023/2411 alusel geograafilise tähise registreerimiseks taotluse esitamine (erinevalt muude tööstusomandi liikide puhul kehtivast *first-to-file*-põhimõttest, st esimesel taotluse esitajal on eelis hilisemate ees) on ajakriitiline üksnes homonüümsete tähiste puhul (vt määruse 2023/2411 art 43 lg 3), kuid mitte kaubamärkidega võrreldes (vt määruse 2023/2411 art 44 lg 1). Kuna homonüümsete tähiste konflikti korral lähtutakse objektiivsetest kriteeriumidest, mitte üksnes ühe tähise registreerimise taotluse varasemast esitamisest, võib taotlus olla menetluseelses staadiumis, kuni lõiv on tasutud. Lõivu tasumine väljendab taotleja soovi läbida registreerimismenetlus. Kui lõivu siiski ei maksta, ei loeta taotlust esitatuks.

¹³ Delegeeritud määrus ja rakendusmäärus ei ole vastu võetud. Eelnõus on viidatud viimasele teadaolevale redaktsioonile ja selle sätetele.

Nõutav volikiri on üks taotlust täiendavatest dokumentidest, mille puudumine on kõrvaldatav puudus, mitte (üldjuhul) taotluse menetlusse võtmist takistav asjaolu. Kui puudust ei kõrvaldata, on alus taotlus tagasi lükata või, kui taotleja talle antud tähtajal ei vasta, lugeda see tagasivõetuks ja mitteesitatuks (vrd määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 14 lg 1). Kuna määruse 2023/2411 järgi geograafilise tähise puhul puudub uudsuse nõue, võib taotleja mitteesitatuks loetud taotluse uuesti esitada.

Senised **GTKS-i § 29 ja § 30 lõige 1** sisaldavad regulatsiooni Patendiametisse saabunud taotluse saabumismärke ja taotluse minimaalnõuete kohta, mille täitmisel loetakse taotlus esitatuks. Eelnõu kohaselt esitatakse taotlus elektrooniliselt, kasutades taotluste elektroonilise esitamise süsteemi (eelnõu kohaselt muudetud GTKS-i § 27 lg 1). Süsteem annab taotluse dokumentidele automaatselt numbri ning süsteemis on dokumentide esitamise aeg ja koosseis fikseeritud. Seetõttu ei ole vaja reguleerida saabunud taotluse dokumentide vastuvõtmist saabumismärke andmisega, mis oli vajalik paberdokumentide puhul.

Määruses 2023/2411 ega selle rakendusaktides ei tunta taotluse minimaalnõuete ega taotluse esitamise kuupäeva määramise institute. See, kas taotlus on esitatud, on fakti küsimus, ja seda on võimalik tõendada taotluste elektroonilise esitamise süsteemi andmetega. Samuti, nagu nimetatud, on määruse 2023/2411 alusel geograafilise tähise registreerimiseks taotluse esitamine ajakriitiline üksnes piiratud ulatuses ning tähisel puudub uudsuse nõue, mistõttu ei ole taotluste Patendiametile esitamise aeg ega ka nende saabumise järjekord iseenesest otsustava tähtsusega. Seetõttu ei ole vaja hinnata taotluse minimaalnõuete täitmist – piisab, kui taotluste elektroonilise esitamise süsteemi kaudu on esitatud dokumentide kogum, mis ilmselt on taotlus, ja tasutakse riigilõiv. Kui need tingimused on täidetud, tuleb menetlusega viivitamata alustada. Kui esinevad menetlust takistavad asjaolud, nt kui taotlejale ei saa teateid saata, kuna taotluses puudub taotleja e-posti aadress (kuid on esitatud telefoninumber), siis saab Patendiamet hinnata, kas kõnealune puudus takistab menetluse alustamist. Kui Patendiamet leiab, et see puudus takistab menetluse alustamist, siis saab Patendiamet kooskõlas eelnõuga lisatud GTKS-i § 30 lõikega 3 helistada taotlejale, et küsida tema e-posti aadressi. Seejärel on võimalik e-posti teel pärida teavet asukoha aadressi kohta ja edastada unikaalne viitenumber lõivu tasumiseks, kui seda ei ole juba tasutud. Kui taotlus on menetlusse võetud, saab kooskõlas eelnõuga muudetud GTKS-i § 32 lõikega 2 võimaldada taotlejal taotluse ülejäänud puudused kõrvaldada. Kui need ei ole kõrvaldatavad, on alus taotlus tagasi lükata eelnõuga muudetud GTKS-i § 37 lõike 1 alusel.

Senine **GTKS-i § 31** sätestab taotluse menetlusse võtmisest keeldumise alused. Nagu eespool selgitatud, loobutakse eelnõus menetlusse võtmisest keeldumise vormistamisest eraldi otsusena. Kui esineb taotluse viivitamata menetlusse võtmist takistavaid asjaolusid, saab Patendiamet nendest teatada ja võimaldada need kõrvaldada. Kuni sellised asjaolud ei ole kõrvaldatud, on taotlus menetluseelses staadiumis. Kui takistused puuduvad, saab alustada viivitamata menetlust ning seejärel, kui taotluses on puudusi, võimaldada need kõrvaldada eelnõuga muudetud GTKS-i § 32 lõikes 2 sätestatud korras. Riigilõivu tasumata jätmine on samuti asjaolu, mille tõttu on taotlus menetluseelses staadiumis. Kui riigilõiv on tasutud ning puuduvad muud menetlusse võtmise takistused, saab taotluse viivitamata menetlusse võtta.

Seevastu volikirja puudumine on puudus, mille kõrvaldamist saab võimaldada menetluse ajal. Põhimõtteliselt on tegemist taotlemisõiguse küsimusega; seda, kas taotluse esitanud isik kvalifitseerub taotlejaks, tuleb määruse 2023/2411 puhul aga lugeda materiaalseks ja

tõendamist vajavaks küsimuseks, mille lahendamisest oleneb ka see, kas Patendiamet on pädev riigisisest menetlust läbi viima. Sellist küsimust ei ole otstarbekas püüda lahendada menetluse võtmise staadiumis. Eelnõu kohaselt on taotluse menetluse võtmisest keeldumise asemel kasutatud taotluse mitteesitatuks lugemise fiktsiooni, mida kasutab ka määruse 2023/2411 rakendusmäärus (art 14 lg 1 ja art 16 lg 4). Mitteesitatud taotluse puhul on õigus riigilõiv tagasi saada ning juhul, kui taotleja siiski soovib taotlust esitada, võib seda uuesti teha, selle asemel et vaielda menetluse võtmisest keeldumise otsuse põhjendatuse üle.¹⁴

Senine **GTKS-i § 40 lõige 3** näeb ette, et registrist teabe väljastamise eest tasutakse riigilõiv. Eelnõuga on sellest nõudest ja ka riigilõivuseaduses sätestatud lõivust loobutud. Määruse 2023/2411 kohaselt registreeritakse tähised EL-i-üleses registris, Eestis registrit ei peeta. Samas näeb määrus 2023/2411 ette taotluse, registreeringu muutmise avalduse ja registreeringu tühistamise avalduse avaldamise vastuväidete esitamiseks, samuti riigisisese menetluse lõppotsuse avaldamise. Arvesse võttes, et Patendiametile esitatud taotlused ja avaldused määruses 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatud ulatuses ning Patendiameti lõplik seisukoht nende suhtes niikuinii tasuta avaldatakse, oleks dokumentide väljastamise eest lõivu küsimine raskesti põhjendatav.

Senised **GTKS-i §-d 41 ja 42** sätestavad geograafilise tähise tunnistuse staatuse ja selle väljaandmise. Kuna Patendiamet eelnõu kohaselt geograafilise tähise registreerimist ei otsusta, on tunnistust puudutavad sätted liigsed.

Senised **GTKS-i §-d 43 ja 44** sisaldavad riigisisese registreeringu vaidlustamise regulatsiooni. Kuna riigisiseseid registreeringuid eelnõu kohaselt enam ei tehta, on põhjendatud need paragrahvid kehtetuks tunnistada. Määruses 2023/2411 on ette nähtud registreeringu muutmise ja tühistamine, mis toimub riigisiseses ja seejärel EL-i menetluse staadiumis (eelnõukohased **GTKS-i §-d 40¹–40³ ja 41¹–41³**). Riiklikus geograafiliste tähiste registris oleva nelja registreeringu staatust reguleerib eelnõu üleminekusäte § 4 (vt ka seletuskirja 2. osa). Samuti reguleerib senine **GTKS-i § 46 lõige 2** kohtuvaidluses riigisisese geograafilise tähise kasutajate teavitamise küsimust, mis määruse 2023/2411 rakendumisel ei ole enam aktuaalne. Määruse 2023/2411 kohaselt on geograafilise tähise õiguspärased kasutajad kohustatud esitama regulaarselt kinnituse (eelnõukohane **GTKS-i § 50¹**, määruse 2023/2411 art 51), mis on geograafilise tähise kasutamise eelduseks ning mille esitajad on järelevalveasutusele kättesaadavad.

Senine **GTKS-i § 56¹** on 2019. aastast pärinev menetluspädevust ja kohtualluvust puudutav üleminekusäte, mis ei ole enam aktuaalne. Enne 2019. aasta 1. aprilli ei ole esitatud **GTKS-i** alusel kohtule avaldusi, mida jätkuvalt menetletaks. Muudatuse eesmärk on kõrvaldada praktilise tähenduseta säte.

Eelnõu § 1 punktiga 5 (GTKS-i 4. peatüki pealkirja muutmise) täiendatakse 4. peatüki pealkirja viitega geograafilise tähise registreeringu muutmise ja tühistamise menetlustele, mida eelnõu kohaselt peatükis reguleerima hakatakse. Varem on (riigisisese) registreeringu muutmise toimunud läbi vaidlustamise, seega **GTKS-i 5. peatüki** koosseisus. Määruse 2023/2411 kohaselt menetleb registreeringu muutmise ja tühistamise avaldusi riigisiseses staadiumis Patendiamet, need on võrreldavad registreerimistaotluse menetlusega, mida

¹⁴ Määruse 2023/2411 art 7 lg 3 nõuab, et halduskoormus registreerimismenetluses peab olema minimaalne. Art 2 p b kohaselt näeb määrus ette lihtsa ja tõhusa registreerimismenetluse.

reguleeritakse GTKS-i 4. peatükis. Seetõttu eelistatakse lisada registreeringu muutmise ja tühistamise menetluste uus regulatsioon (GTKS-i §-d 40¹–40³ ja 41¹–41³) GTKS-i 4. peatükile.

Eelnõu § 1 punktiga 6 (GTKS-i täiendamine §-ga 23¹) nähakse ette uus paragrahv, milles määratletakse peamiselt viiteliselt, kes võib esitada Patendiametile määruse 2023/2411 kohase geograafilise tähise registreerimise taotluse. **GTKS-i § 23¹ lõikes 1** sätestatakse, et määruse 2023/2411 alusel kaitstava geograafilise tähise, millega tähistatav toode pärineb Eestist, registreerimise taotluse võib esitada:

- 1) tootjarühm määruse 2023/2411 artikli 4 punkti 3 tähenduses;
- 2) üksik tootja määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimustel;
- 3) Eesti kohaliku omavalitsuse üksus, nende maakondlik liit või muu ühendus või ettevõtlike edendamise eesmärgil tegutsev juriidiline isik määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 4 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud tingimustel, kui taotluses määratletud geograafiline piirkond on kohaliku omavalitsuse üksuse või nende ühenduse liikmete territooriumil või nimetatud juriidilise isiku tegevuspiirkonnas;
- 4) mitu taotlejat ühiselt määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 5 sätestatud asjaoludel.

Lõike 1 sissejuhatavast lauseosast tuleneb, et Patendiametile esitatava taotluse esemeks oleva geograafilise tähisega tähistatav toode peab pärinema Eestist (määruse 2023/2411 art 13 lg 1). Määruse 2023/2411 artikli 8 lõike 1 kohaselt on regulaarseks taotlejaks tootjarühm. Tootjarühm on määruse 2023/2411 artikli 4 punktis 3 määratletud kui „mis tahes õiguslikus vormis ühendus, kuhu peamiselt kuuluvad ühe ja sama tootega tegelevad tootjad“. Tootja tähendab seejuures ettevõtjat, kes tegeleb käsitööstuslike ja tööstustoodete ühe või mitme tootmisetapiga (art 4 p 2). Käsitööstuslikud ja tööstustooted on tooted, mis on valmistatud kas täielikult käsitsi või käsitööstustade või digitaalsete vahendite abil või kasutades mehaanilisi vahendeid, kusjuures käsitsi tehtu on lõpptootte oluline osa, või toodetud standardiseeritud viisil, sealhulgas seeriatootmises ja masinaid kasutades (art 4 p 1). Tootmisetapi all mõistetakse mis tahes etappi tootmises, kuni „toode on viidud turulelastavale kujule“ (art 4 p 4).¹⁵

Määruses 2023/2411 määratletud tootjarühm on EL-i õiguse autonoomne mõiste, mida on kasutatud ka muudes geograafilise tähise kaitse alastes EL-i määrustes. Selle tunnus „mis tahes õiguslikus vormis ühendus“ lubab järeldada, et juriidilise vormi järgi võib olla tegemist nii Eesti õiguse tähenduses kasumit taotleva juriidilise isikuga (osaühing, mille osanikud vastavad tootja definitsioonile; samuti nt täis- või usaldusühing, aktsiaselts või tulundusühistu), kasumit mitte taotleva juriidilise isikuga (mittetulundusühing, sihtasutus), hüpoteetiliselt ka avalik-õigusliku juriidilise isikuga, samuti juriidilise isiku staatusega tootjaid koondava ühendusega, eeskätt seltsinguga. Juriidilise isiku staatusega rühma puhul on asjakohane rühma esindamise pädevus ja volikirja või seda asendava volituse määrava dokumendi olemasolu (nt võib volitus olla kirjas seltsingulepingus, millisel juhul puudub alus eraldi volikirja nõuda). Ükski riigisisene definitsioon ei näi õiguslikult võimalik, sest võib kitsendada tootjarühma autonoomset tähendust EL-i õiguses. Seega tuleb taotluse dokumentides küllaldaselt tõendada, et taotluse esitanud entiteet koondab tootjaid määruse tähenduses.

Määruse 2023/2411 artiklis 45 on sätestatud tootjarühma ülesanded. Kuna need sätted on siduvad, ei ole neid eelnõus dubleeritud, välja arvatud **GTKS-i § 23¹ lõikes 4** rõhutatud

¹⁵ Määruse eestikeelne tekst on ebaõnnestunud. Art 4 p 4 *‘production step’ means any stage of production, including manufacturing, processing, obtaining, extracting, cutting or preparation, up to the point where the product is in a form such that it can be placed on the market.*

kohustus võimaldada igal tootjal, kes ei ole algselt rühma kuulunud, rühmaga ühineda ilma diskrimineerivate piiranguteta (määruse 2023/2411 art 45 lg 1). Samuti on lõikes 4 otsustatud lubada (määruse viidatud sätte kohaselt on riigil selles küsimuses vabadus) tootjarühma koos tootjatega kuuluda ka muudel geograafilise tähise kaitsest huvitatud isikutel, sealhulgas kohaliku omavalitsuse üksused ja ühendused, kui tootjarühma põhikirjas või seda asendavas dokumendis ei ole ette nähtud teisiti. Muuks isikuks võib olla näiteks geograafilise tähisega tähistatud toote turustaja, tarbijaid koondav ühendus, kohaliku omavalitsuse ettevõtluse edendamise sihtasutus vm. Otsustav sõna muude isikute liikmeks lubamisel on eelnõu kohaselt siiski tootjarühmal endal; rühm ei tohi piirata tootjate liikmeks astumist, kuid võib otsustada, et rühma kuuluvad ainult tootjad.

Erandlikult võib taotlejaks olla üksiktootja. Määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 2 on sellele olukorrale ranged tingimused, nimelt peab asjaomane isik olema ainus tootja, kes soovib taotlust esitada, ning taotluses määratletud geograafiline piirkond peab olema määratletud lähtuvalt territooriumi konkreetsest osast, viitamata omandipiiridele, ning selle tunnused erinevad märgatavalt geograafiliste naaberpiirkondade omadest või toote tunnused erinevad geograafilistes naaberpiirkondades toodetavate toodete tunnustest. Rakendusmääruse art 3 täpsustab neid tingimusi. Üksiktootja peab **GTKS-i § 23¹ lõike 2** kohaselt taotluses põhistama ja esitama selle kohta tõendeid, et kõik määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused on täidetud; sellise põhistuse puudumine on taotluse kõrvaldatav puudus. Taotleja ainsaks tähise kaitsest huvitatud tootjaks olemist kui negatiivset asjaolu ei ole võimalik taotluse esitamisel absoluutse kindlusega tõendada ning muud huvitatud tootjad saavad taotleja ainulise staatuse vaidlustada vastuväites; vastuväitemenetluses võib konsultatsioonide tulemusel taotlejate ring täieneda. Kuigi geograafilise tähise puhul ei omanda taotleja ainuõigusi ega tähise ainukasutusõigust, on määruses 2023/2411 ette nähtud mõned taotlejaks olemise eelised (nt art 32 lg 3 kohane õigus taotleda registreeringu tühistamist selle alust esitamata, vt rakendusmääruse art 25 lg 2). Rakendusmääruse artikli 3 lõikes 2 on rõhutatud, et ka juhul, kui geograafiline tähis viitab üksiktootja omandile, ei omanda ta ainuõigust tähisele ning seda võivad õiguspäraselt kasutada ka teised tootjad määruse 2023/2411 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

Samuti võib erandlikult taotlejaks olla Eesti linn või vald, maakondlik omavalitsuste liit (mitte aga üleriigiline liit, kuna määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 4 on rõhutatud kohalikku või regionaalset asutust) või muu ühendus (mitte tingimata kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse tähenduses; nt eri maakondade omavalitsusi koondav ühendus) või ettevõtluse edendamise eesmärgil tegutsev juriidiline isik (nt ettevõtluse edendamiseks loodud sihtasutus) määruse 2023/2411 artikli 8 lõikes 4 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud tingimustel. Selle esimeseks tingimuseks on, et taotluses määratletud geograafiline piirkond on taotlejaks oleva linna või valla või nende ühenduse liikmete territooriumil või nimetatud juriidilise isiku tegevuspiirkonnas. Teiseks tuleb taotlejal (ja taotluse heakskiitmise korral selle EL-i staadiumi menetlusse esitamisel Patendiametil) delegeeritud määruse artikli 1 lõike 4 kohaselt veenduda, et linna, valla, nende ühenduse või nimetatud juriidilise isiku staatus taotlejana on põhjendatud eraldi dokumendis, mis kuulub taotlust täiendavate dokumentide hulka, ning on asjakohane konkreetse taotluse kontekstis. Seejuures tuleb viidata Eesti seadusele, määrusele või haldusaktile, millest on tuletatav taotleja pädevus konkreetset taotlust esitada. Seda kohustust on rõhutatud **GTKS-i § 23¹ lõikes 3**.

Juhul kui geograafilise tähisega tähistatav toode pärineb piiriülesest geograafilisest piirkonnast, võib mitu taotlejat eri riikidest (liikmesriikidest või kolmandatest riikidest) esitada ühise

taotluse (määruse 2023/2411 art 8 lg 5; eelnõukohane GTKS-i § 23¹ lg 1 p 4). Hüpotetiliselt võib olla tegu näiteks Valga linnas või Setomaal toodetava traditsioonilise tootega, mille tootjad on kahel või kolmel pool piiri. Sel juhul saavad taotlejad taotluse esitada koos. Kuigi määrus seda ei reguleeri, võib olla asjakohane ühise esindaja volitamine, kes valitud riigi pädevas asutuses taotlejaid esindab. Määrus 2023/2411 ei näe sõnaselgelt ette võimalust ühise taotluse esitamiseks muus kui piiriüleses olukorras. Samas on võimalik ühiseid taotlejaid käsitada tootjarühmana.

GTKS-i § 23¹ lõikes 5 sätestatakse taotleja abistamise põhimõtted. Määruse 2023/2411 artikli 8 lõike 3 kohaselt tuleb kohalikel ja regionaalsetel üksustel, mille piirides tootjad tegutsevad, lubada taotlejaid abistada taotluse koostamisel ja menetluses. Eelnõus on sama põhimõtet järgitud nii, et abi võivad anda ka omaavalitsuste ühendused või ettevõtluse edendamise eesmärgil tegutsevad juriidilised isikud, täpsustades, et abi osutatakse taotleja soovil ja oma pädevuse raamides ning see ei hõlma õigusteenuse osutamist. Samas GTKS-i § 23¹ lõikes on viidatud määruse 2023/2411 artikli 10 lõikele 2, mille kohaselt Patendiamet abistab väikese või keskmise suurusega ettevõtjast (MSME) taotlejat või nende rühma, kui see selleks soovi avaldab, koonddokumendi koostamisel, kusjuures taotluse eest jääb vastutama ikkagi taotleja.

Eelnõu § 1 punktiga 7 asendatakse GTKS-is läbivalt sõna „registreerimistaotlus“ sõnaga „taotlus“. Lühend ise on antud eelnõukohase GTKS-i § 23¹ lõike 1 sissejuhatavas lauseosas. Analoogilist lühendamist on kasutatud ka kaubamärgiseaduses (§ 8 lg 2).

Eelnõu § 1 punktides 8–11 (GTKS-i § 24 muutmise) on muudetud määrusest 2023/2411 ja selle rakendusaktidest tulenevaid geograafilise tähise registreerimise taotluse nõudeid.

GTKS-i § 24 lõike 1 muudetud teksti (eelnõu § 1 p 8) kohaselt võib taotleja taotleda sellise geograafilise tähise registreerimist, mis vastab määruse 2023/2411 artiklis 6 sätestatule ja mille puhul puuduvad selle määruse artikli 32 lõikes 1 viidatud tühistamise alused. Säte on analoogiline kehtetuks tunnistatava GTKS-i § 9 lõikega 2, kuid selle viiteline sisu tuleneb määrusest 2023/2411 ja seda eelnõukohases GTKS-is ei korrata. Teisisõnu sätestatakse lõikes 1 viiteliselt geograafilise tähise kaitse kriteeriumid.

Määruse 2023/2411 artikli 6 lõike 1 kohaselt peab geograafilise tähisega tähistatav toode kaitse saamiseks pärinema konkreetsest kohast, piirkonnast või riigist, selle teatav omadus, maine või muu tunnus peab tulenema peamiselt tema geograafilisest päritolust ning selle tootmisetappidest vähemalt üks peab toimuma määratletud geograafilises piirkonnas. Toote termin on defineeritud määruse 2023/2411 artikli 4 punktis 1. Selle määruse artikli 6 lõike 2 kohaselt ei hõlma geograafiliste tähiste kaitse tooteid, mis on vastuolus avaliku korraga. Kuna artiklis 6 kasutatud terminid on osalt täpsemalt seletamata, tuleb neid lugeda EL-i õiguse autonoomseteks mõisteteks, mille täpsem defineerimine Eesti õiguses ei ole lubatav.

Määruse 2023/2411 artikli 32 lõike 1 kohaselt tühistatakse geograafilise tähise registreering, kui tähis registreeriti vastuolus määruse 2023/2411 artikli 42 lõikega 1, artikli 43 lõigetega 1 või 2 või artikli 44 lõikega 2.

- Määruse 2023/2411 artikli 42 lõike 1 kohaselt ei registreerita üldmõistet geograafilise tähisena. Samas võetakse lõike 2 kohaselt selleks, et otsustada, kas mõiste on üldmõiste, arvesse kõiki asjakohaseid tegureid, eelkõige olukorda tarbimispiirkondades ja liidu või liikmesriigi asjakohast õigust. Määruse 2023/2411 artikli 4 punkti 6 määratluse kohaselt

on üldmõiste „tootenimi, mis vaatamata oma seotusele selle koha, piirkonna või riigiga, kus toodet algselt toodeti või turustati, on saanud liidus selle toote tavanimetuseks; teatavat tooteliiki või teatavaid toote omadusi kirjeldav mõiste, mis käibib liidus tavakasutuses, või mõiste, mis ei viita ühele konkreetsele tootele“.

- Määruse 2023/2411 artikli 43 lõike 1 kohaselt taotlus, mis on esitatud pärast seda, kui liidus on juba esitatud taotlus täielikult või osaliselt homonüümse nimetuse kohta või kui selline nimetus on liidus geograafilise tähisena kaitstud, lükatakse tagasi, välja arvatud juhul, kui kohaliku ja traditsioonilise kasutuse tingimused ning kahe homonüümse nimetuse esitusviisid on praktikas piisavalt eristatavad, võttes arvesse vajadust tagada asjaomaste tootjate võrdne kohtlemine ja vajadust tagada, et tarbijaid ei eksitata toodete tegeliku olemuse või geograafilise päritolu osas. Artikli 43 lõike 2 kohaselt ei registreerita nimetust, mis on täielikult või osaliselt homonüümne nimetusega, mille kohta on esitatud taotlus või mis on liidus geograafilise tähisena kaitstud, kui see võib tekitada tarbijas eksliku arvamuse toote tegeliku geograafilise päritolu suhtes, isegi kui kõnealuste toodete tegeliku päritoluterritooriumi, -piirkonna või -koha nimetus on täpne.¹⁶ Nagu on täpsustatud määruse 2023/2411 artikli 43 lõikes 3, loetakse taotletud või kaitstud geograafiliseks tähiseks, n-ö varasemaks tähiseks (KaMS-i § 11 analoogiat kasutades) tähis, mis on juba registreeringuna EL-i ülesesse registrisse kantud, samuti mille registreerimist on taotletud tingimusel, et need registrisse kantakse, aga ka määruse 2019/1753 alusel kaitstud tähised ja tähised, mida kaitstakse EL-i ja vähemalt ühe kolmanda osapoole vahelise rahvusvahelise kokkuleppe alusel.
- Määruse 2023/2411 artikli 44 lõike 2 kohaselt lükatakse geograafilise tähise registreerimise taotlus tagasi juhul, kui geograafilise tähisena esitatud nimetus võib põhjustada kaubamärgi mainet või märgi üldtuntust arvesse võttes tarbija eksitamist toote tegeliku olemuse suhtes.

Eelnõu ei eelda, et taotletava geograafilise tähise kaitstavus on objektiivne fakt, mida taotleja peab taotlust esitades suutma tõendada. Siiski ei ole heauskne esitada taotlus juhul, kui taotleja on teadlik tähise kaitsekriteeriumidele mittevastavusest või tühistamise asjaolude olemasolust. Ka Patendiamet, kontrollides taotluse sisu vastavust määruse 2023/2411 nõuetele, saab lähtuda üksnes teadaolevatest või kättesaadavatest üheselt tõlgendatavatest asjaoludest, millest tuleneb tähise ja kaitse kriteeriumide vastuolu. Selleks et registrisse ei satuks ega jääks kaitset mitte väärivad geograafilised tähised, on ette nähtud vastuväite- ja registreeringu tühistamise menetlused.

GTKS-i § 24 lõike 2 muudetud tekstis (eelnõu § 1 p 9) on loetletud taotlust moodustavad põhilised dokumendid. Kuna nende dokumentide sisu nõuded tulenevad väheste eranditega määrusest 2023/2411 (art-d 9–11), selle lisas 2 olevast koonddokumendi standardvormist ja määruse rakendusaktidest, on eelnõu regulatsioon viiteline. Taotluse koosnemine koonddokumendist, tootespetsifikaadist ja taotlust täiendavatest dokumentidest on sätestatud määruse 2023/2411 artikli 13 lõikes 2.

¹⁶ Artikli 43 lõike 2 eestikeelne tekst on arusaamatu. Inglisekeelne tekst: *A name that is wholly or partly homonymous with a name applied for or protected as a geographical indication in the Union, and that is liable to mislead the consumer as to the true geographical origin of a product shall not be registered even if the name of the actual territory, region or place of origin of the product in question is accurate.*

GTKS-i § 24 lõike 2 punkti 1 kohaselt peab taotlus sisaldama määruse 2023/2411 artikli 10 lõikes 1 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule vastavat koonddokumenti, milles on esitatud geograafilise tähisena kaitstav nimetus, tähisega tähistatav toode, toote kirjeldus, geograafilise piirkonna täpne määratlus ning toote ja geograafilise piirkonna seose kirjeldus. Rakendusmääruse artikli 12 kohaselt peab geograafiline piirkond olema määratletud täpselt ja ühemõtteliselt, näiteks kaarti kasutades. Koonddokument koostatakse elektroonilises taotluste esitamise süsteemis ning selle tulemus vastab määruse 2023/2411 lisas 2 toodud standardvormile (rakendusmääruse art 10 lg 4).

Kuigi koonddokumenti on nimetatud esimesena, on õiguslikult olulisem tootespetsifikaat, millele toode peab vastama, et geograafiline tähis oleks kaitstav. Tootespetsifikaat peab määruse 2023/2411 artikli 9 lõike 1 esimese lõigu kohaselt tõendama, et kõik artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuded on täidetud. Tootespetsifikaat peab olema objektiivne ja mittediskrimineeriv ning selles peavad olema esitatud asjaomases määratletud geograafilises piirkonnas toimuvad tootmisetapid. Taotluse koonddokument ei tohi olla vastuolus tootespetsifikaadiga. Selle eest peab kokkuvõttes kandma hoolt Patendiamet. Kui vastuolu ilmneb hilisemas menetluse etapis, on Patendiameti ülesanne tagada koonddokumendi andmete vastavus tootespetsifikaadile ning avaldatud teabe adekvaatsus (rakendusmääruse art 10 lg 1). Nagu eespool nimetatud, võib Patendiamet teatud tingimustel osutada abi koonddokumendi koostamisel (eelnõukohase GTKS-i § 23¹ lg 5 teine lause).

Kui koonddokument sisaldab füüsilise isiku nimesid, siis need avaldatakse (samas ei nõua määrus 2023/2411 taotleja andmete esitamist koonddokumendis) (rakendusmääruse art 10 lg 2). Koonddokument peab olema kokkuvõtlik, reeglina mitte üle 2500 sõna (rakendusmääruse art 10 lg 3).

GTKS-i § 24 lõike 2 punkti 2 kohaselt peab taotlus sisaldama määruse 2023/2411 artiklis 9 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule vastavat tootespetsifikaati. Tootespetsifikaadi sisunõuded on määratud määruse 2023/2411 artikli 9 lõike 1 teises lõigus ja selle punktides a–j, mille kordamine eelnõus ei ole vajalik, kuid mis on järgnevad:

a) geograafilise tähisena kaitstav nimetus, mis võib olla toote tootmiskoha geograafiline nimi või määratletud geograafilises piirkonnas kaubandustegevuse käigus või tavakeeles toote kirjeldamiseks või sellele osutamiseks kasutatav nimetus;

b) tooteliik;

c) toote kirjeldus, sealhulgas asjakohasel juhul tooraine;

d) asjaomase, artikli 6 lõike 1 punktis a osutatud määratletud geograafilise piirkonna kirjeldus ja teave, millega määratakse kindlaks selle geograafilise piirkonna ning toote artikli 6 lõike 1 punktis b osutatud teatava omaduse, maine või muu tunnuse vaheline seos;

e) tõendid selle kohta, et toode on pärit artikli 6 lõike 1 punktides a ja c osutatud määratletud geograafilisest piirkonnast, sealhulgas teave selle kohta, millised tootmisetapid toimuvad selles määratletud geograafilises piirkonnas;

f) tootmismeetodite kirjeldus ning asjakohasel juhul kasutatavad traditsioonilised meetodid ja konkreetsete tavad;

g) pakendamisega seotud teave, kui taotleja on kindlaks määranud, et pakendamine peab toimuma asjaomases määratletud geograafilises piirkonnas, mispuhul esitab taotleja piisavalt tootepõhiseid põhjendusi, miks pakendamine peab toimuma selles piirkonnas;

h) toote märgistamise erinõuded;

i) teadaanne igast sellisest tootmisetapist, mille viib läbi üks või mitu tootjat sellises liikmesriigis või kolmandas riigis, mis ei ole see liikmesriik või kolmas riik, kust toote nimetus pärineb, ning kõikidest konkreetsetest sätetest sellega seoses nõuetele vastavuse kontrollimiseks;

j) muud kohaldatavad nõuded, mille liikmesriigid või tootjarühm on ette näinud, eeldusel et need nõuded on objektiivsed, mittediskrimineerivad ning kooskõlas liidu ja liikmesriigi õigusega.

Rakendusmääruse artikli 7 lõike 1 kohaselt teeb EUIPO kättesaadavaks tootespetsifikaadi vormi, mida on otstarbekas järgida ka riigisiseses menetluses. On praktiline, et Patendiamet teeb selle vormi eestikeelse tõlke kasutajatele kättesaadavaks. Rakendusmääruse artikli 8 kohaselt sisaldab tootespetsifikaat ka toote päritolu tõendamise protseduure, mis on vajalikud geograafilise tähise kasutamise õiguspärasuse tõendamisel ja kontrollimisel. Rakendusmääruse artikli 9 kohaselt juhul, kui geografiline tähis registreeritakse mitme erineva toote tähistamiseks, peab tootespetsifikaadis nende toodete kohta esitatud teave olema eristatav.

GTKS-i § 24 lõike 2 punkti 3 kohaselt peab taotlus sisaldama määruse 2023/2411 artikli 11 lõikes 1 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud vastavaid taotlust täiendavaid dokumente, milles on esitatud muu hulgas taotleja ning järelevalveasutuse nimi ja kontaktandmed, taotleja esindaja andmed, füüsilisest isikust taotleja kodakondsuse andmed, samuti taotlemise õigust põhjendavad andmed kooskõlas eelnõukohase GTKS-i § 23¹ lõikega 3 ja piiranguid või üleminekumeetmeid puudutavad andmed, kui need on asjakohased. Määruse 2023/2411 artikli 11 lõike 1 kohaselt sisaldavad taotlust täiendavad dokumendid:

- a) taotleja nime ja kontaktandmeid;
- b) artikli 50 lõike 1 kohaselt määratud pädeva asutuse ning asjakohasel juhul artikli 51 lõike 5 punktis b, artikli 52 lõike 1 punktis b ja artikli 53 punktis b osutatud, tootespetsifikaadile vastavust kontrolliva tootesertifitseerimisasutuse või füüsilise isiku nime ja kontaktandmeid;
- c) teavet geograafilise tähise kasutamise või kaitse mis tahes piirangute kohta ning teavet mis tahes üleminekumeetmete kohta, mille on välja pakkunud taotleja või riiklik pädev asutus, eelkõige pärast taotluse ja vastuväidete läbivaatamist riikliku pädeva asutuse poolt;
- d) muud teavet, mida liikmesriik või taotleja peab asjakohaseks.

Taotleja nime ja kontaktandmeid on täpsustatud delegeeritud määruse artikli 1 lõikes 1. Kontaktandmed sisaldavad aadressi, e-posti aadressi ja telefoninumbrit. Samad kontaktandmed tuleb esitada ka „artikli 50 lõike 1 kohaselt määratud pädeva asutuse“ kohta, kelleks eelnõu kontekstis on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. Määruse 2023/2411 artikli 11 lõike 1 punkti b ülejäänud tekst ei ole eelnõu ega nimetatud määruse Eestis rakendamise kontekstis asjakohane. Delegeeritud määruse artikli 1 lõike 2 kohaselt peab füüsilisest isikust taotleja puhul olema näidatud ka kodakondsus. Rakendusmääruse artikli 11 kohaselt teeb EUIPO kättesaadavaks taotlust täiendavate dokumentide vormi, mida on otstarbekas järgida ka riigisiseses menetluses. On praktiline, et Patendiamet teeb selle vormi eestikeelse tõlke koos riigisiseste täiendustega kasutajatele kättesaadavaks.

Lisaks määruses 2023/2411 ja rakendusaktides nõutule on eelnõukohases GTKS-i § 24 lõike 1 punktis 3 nimetatud taotleja esindaja andmeid (patendivoliniku korral piisab nimest, muu esindaja korral, kes ei ole taotlejana andmeid esitanud, võib olla vaja ka kontaktandmeid) ning taotlemise õigust põhjendavad andmed kooskõlas eelnõukohase GTKS-i § 23¹ lõikega 3.

GTKS-i § 24 lõike 1 punktide 5 ja 6 (eelnoü § 1 p-d 10 ja 11) kohaselt esitatakse taotluses ka volikiri, kui tootjarühmal või ühistel taotlejatel (piiriülese tähise puhul) on ühine esindaja, samuti andmed tasutud riigilõivu kohta kooskõlas GTKS-i §-ga 47⁴. Kui taotlejatel ühist esindajat ei ole või kui lõiv ei ole tasutud enne taotluse esitamist, volikirja või riigilõivu tasumise andmeid ei lisata.

Määruse 2023/2411 artikli 7 lõike 1 kohaselt koosneb geograafilise tähise registreerimise menetlus üldjuhul riigisisestest ja EL-i tasandi staadiumist. Liikmesriik kehtestab ja avaldab määruse 2023/2411 artikli 17 esimese lause kohaselt riigisisestes staadiumis tõhusa, ettenähtava ja viivitusteta menetluse reeglid, sh tähtajad ja menetluse kestuse.

Eelnõu § 1 punktides 12 ja 13 (GTKS-i § 27 muutmine) sätestatakse nõuded geograafilise tähise registreerimise taotluse esitamisele ning Patendiameti pädevuse määramine.

GTKS-i § 27 lõike 1 muudetud tekstis on täpsustatud, et taotlus esitatakse Patendiametile elektrooniliselt, kasutades taotluste elektroonilise esitamise süsteemi, ja eesti keeles ning et taotluse esitamise eest tasutakse riigilõiv. Taotluse esitamist selle riigi pädevale asutusele, kust toode pärineb, reguleerib määruse 2023/2411 artikli 13 lõige 1. Taotluse elektroonne esitamine on kooskõlas sama artikli lõikega 3.

GTKS-i § 27 uues lõikes 5 nähakse kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 12 lõikega 1 ette, et Patendiamet on viidatud määruse sätte tähenduses pädev asutus taotluste, registreeringu muutmise ja registreeringu tühistamise riigisisestes menetluses. Sellest määramisest tuleb kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 12 lõikega 3 teavitada Euroopa Komisjoni.

Eelnõu § 1 punktides 14–16 ajakohastatakse **GTKS-i § 28** regulatsiooni, ühtlustades seda kaubamärgiseaduse analoogiliste sätete sõnastusega (KaMS-i § 13). Samuti muudetakse sõnastust üldisemaks, kuna muudetud GTKS reguleerib ka registreeringu muutmise või tühistamise riigisisest staadiumi. Patendivoliniku volikirja esitamise tähtaega on eelnõukohases GTKS-i § 28 lõikes 5 lühendatud ühele kuule, kuna esiteks on patendivolinikult volikirja nõudmine erandlik ning teiseks on kahekuuline, pikendamise võimalusega tähtaeg ebaproportsionaalselt pikk olukorras, kus taotlejaks peab olema Eestis tootmisega tegelev isik või nende rühm. Määrus 2023/2411 ei reguleeri taotleja esindamise nõudeid ning menetluse riigisisestes staadiumis on see jäetud liikmesriigi korraldada.

Eelnõu § 1 punktides 17–19 ajakohastatakse **GTKS-i § 28¹** regulatsiooni, mis puudutab teadete edastamist taotlejale või tema esindajale. Sätete sõnastust on ühtlustatud kaubamärgiseaduse analoogilise regulatsiooniga (KaMS-i § 13¹). Lõikest 2 on jäetud välja viide registriale, kuna Patendiamet geograafiliste tähiste registrit enam ei pea. Olulisem on lõike 4 muudatus, milles on võetud arvesse taotluste esitamise elektroonilise süsteemi kasutamist, mis võimaldab eeldatavasti ka taotlejale või tema esindajale teateid kättesaadavaks teha. Lõike teises lauses on analoogiliselt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 311¹ lõikega 5¹ reguleeritud teate kättetoimetatuks lugemise presumptsiooni, kui on kasutatud isiku poolt Patendiametile teatatud või äriregistri registrikaardile kantud elektronpostiaadressi. See on asjakohane juhul, kui taotleja ei kinnita e-kirja kättesaamist või väidab, et ta ei ole seda kätte saanud. Äriregistrisse kantud e-posti aadressil saadetud e-kiri loetakse eeldamisi kättesaaduks. E-posti aadressi leidmine äriregistri registrikaardilt võtab üldjuhul aega üsna vähe ning selle eelnõu sättega ei panda Patendiametile kohustust kontrollida taotleja teatatud e-posti aadressi vastavust

äriregistri aadressile (mida ei saa amet ka nõuda – taotleja võib taotluses teatada muu aadressi) ega ka muid äriregistri andmeid.

Eelnõu § 1 punktides 20 ja 21 (GTKS-i § 30 muutmine) reguleeritakse taotluse menetlusse võtmine. Üldjuhul tuleb esitatud taotlus – kogum dokumente, mis on ilmselt geograafilise tähise registreerimise taotlus – menetlusse võtta viivitamata, kui on tasutud riigilõiv. Kui siiski esineb asjaolusid, mis takistavad taotluse menetlusse võtmist, nt kui puudub taotleja e-posti aadress, annab Patendiamet GTKS-i § 30 uue lõike 3 kohaselt taotlejale sellest teada ja võimaldab takistuse kõrvaldada. Kui takistus jääb kõrvaldamata, ei loeta taotlust esitatuks. Sama tagajärg on ka olukorras, kus taotleja võtab taotluse oma sooviavaldusega tagasi. Taotluse, mida ei ole loetud esitatuks, võib taotleja uuesti esitada. Mõlemal taotluse mitteesitatuks lugemise juhul on taotlejal õigus tasutud riigilõiv tagasi saada. Riigilõivu tagasisaamiseks tuleb esitada eraldi avaldus.

GTKS-i § 30 uus lõige 5 paneb Patendiametile kohustuse teavitada taotlejat taotluse menetlusse võtmisest või sellest, et taotlus on loetud mitteesitatuks ja taotlejal (või muul isikul, kes riigilõivu on tasunud) on õigus tasutud riigilõiv tagasi saada. Eelnõu ei näe ette tähtaega taotluse mitteesitatuks lugemisest teavitamiseks, seega tuleb lähtuda mõistlikust ajast või kokkulepitud tähtajast, mille jooksul taotlejal oli võimalus taotluse menetlusse võtmise takistused kõrvaldada või riigilõiv tasuda. Patendiamet ei pea teatama sellest olukorrast, kui taotleja võttis taotluse oma sooviavaldusega tagasi ja riigilõivu ei olnud tasutud.

Eelnõu § 1 punktides 22 ja 23 (GTKS-i § 32 muutmine) reguleeritakse taotluse menetluse esimene etapp (avaldamiseelne kontroll). Nimelt koosneb taotluse menetluse riigisisene staadium Patendiameti esialgsetest toimingutest (määruse 2023/2411 art 14), taotluse avaldamisest vastuväidete esitamiseks ja nende suhtes kokkuleppeni jõudmisest konsultatsioonide teel (määruse 2023/2411 art 15) ning Patendiameti kontrolli lõpuleviimisest pärast vastuväidete esitamist või esitamise võimaldamist (kui vastuväiteid ei esitatud) (määruse 2023/2411 art 16).

GTKS-i § 32 lõike 1 kohaselt vaatab Patendiamet menetlusse võetud taotluse esialgu läbi, kontrollides mõjusaid ja läbipaistvaid mehhanisme kasutades (määruse 2023/2411 art 14 lg 1 sõnastus, vrd rakendusmääruse art 14 lg 8), kas taotlus vastab määruse artiklites 6 ja 8 osutatud nõuetele (kaitse kriteeriumidele vastamine, vastuolu puudumine avaliku korraga, taotleja õigus taotlust esitada) ning kas taotluses on esitatud artiklites 9, 10 ja 11 osutatud vajalik teave. Kuna kontrollitavad asjaolud on eelnõu kohaselt reguleeritud (üldjuhul viidetena määrusele 2023/2411 ja selle rakendusaktidele) GTKS-i § 23¹ lõigetes 1–3 ja § 24 lõigetes 1 ja 2, on ka GTKS-i § 32 lõike 1 punktis 1 viidatud nendele GTKS-i sätetele. Eraldi on GTKS-i § 32 lõike 1 punktis 2 rõhutatud vajadust veenduda selles, et taotluse dokumentides puuduvad ilmsed vead ning et koonddokumendi andmed on kooskõlas tootespetsifikaadis toodud kirjelduste ja andmetega (vrd rakendusmääruse art 14 lg 1, samuti delegeeritud määruse art 2 lõiked 1 ja 2; viidatud sätted reguleerivad vahetult EL-i ameti toiminguid taotluse vastuvõetavuse kontrolli staadiumis, mis on analoogiline riigisisese avaldamiseelse menetlusega). Rõhutada tuleb, et Patendiameti esialgne kontroll ei ole lõplik (järgneva vastuväitemenetluse käigus võib taotlus muutuda), kuid peab eeskätt ära hoidma vormiliste või ilmsete sisuliste puudustega, sh ilmsete keele-, trüki- ja faktivigadega, sisuliselt vastuoluliste ja õigustamatult esitatud taotluste avaldamise.

GTKS-i § 32 lõike 2 kohaselt teatab Patendiamet juhul, kui taotluses on (sisulisi või vormilisi) puudusi või muid menetlust takistavaid asjaolusid, sellest taotlejale ning määrab puuduste kõrvaldamiseks ja lisateabe või selgituste andmiseks kuni kahekuulise tähtaja (määruse 2023/2411 art 14 lg 2). Lühema kui kahekuulise tähtaja määramist on eelnõuga võimaldatud lihtsamate puuduste puhuks, et ära hoida menetluse venimist pika standardtähtaja (alati kaks kuud) tõttu. Lisateabe küsimise võimalus on lisatud määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 14 lõike 9 eeskujul. Patendiamet selgitab tähtaja määramise teates puuduste kõrvaldamata ja lisateabe või selgituste andmata jätmise tagajärgi (vrd delegeeritud määruse art 2 lg 3, rakendusmääruse art 14 lg 3), et taotleja saaks nendega vastuse koostamisel või vastamata jätmisel arvestada.

GTKS-i § 32 lõike 3 kohaselt võib puuduste kõrvaldamise või teabe või selgituse andmise tähtaega taotleja avalduse alusel pikendada. Seni kehtinud korra asemel, kus pikendamine toimus kahe kuu kaupa kokku kuue kuuni ja pikendamise eest tuli tasuda riigilõiv, on eelnõu kohaselt kasutatud sõnastust, mis võimaldab tähtaega pikendada kuni kuue kuuni algse tähtaja määramisest arvates ka ühekordse põhistatud avalduse alusel. Riigilõivu pikendamise eest ei nõuta. Muudetud regulatsioon võimaldab arvesse võtta asjassepuutuva puuduse, teabe või selgituse laadi, juhtumi asjaolusid ja pikendamise avalduse sisulist põhistatust ning samal ajal ära hoida menetluse põhjendamatut seisakut. Tähtaega võib pikendada vähemas ulatuses, kui avalduses taotletud. Tähtaja pikendamine on erandlik asjaolu, mis peab olema kättesaadav vajaduse korral, mitte aga taotleja õigus, mida ta saab riigilõivu tasudes igal juhul kasutada.

Eelnõuga lisandunud **GTKS-i § 32 lõikes 4** on täpsustatud, et sama paragrahvi lõigetes 2 ja 3 nimetatud tähtaegu võib põhjendatud juhul määrata korduvalt, nt kui taotluse menetluse hilisemas staadiumis ilmnevad kogutud info põhjal uued sisulised puudused, kui taotlust on taotleja algatusel või vastuväitemenetluse tõttu muudetud või kui tekib vajadus lisateabe või selgituse järele. Uue puuduste kõrvaldamise tähtaja määramine peab olema põhjendatud ning tähtaja määramise kordade arvu tuleks hoida pigem minimaalsena.

Eelnõu § 1 punktis 24 (GTKS-i § 33 muutmine) on täpsustatud, et taotleja õigus teha taotluses parandusi ja täiendusi on menetluslikel eesmärkidel ajaliselt piiratud. Taotlejal on selleks täielik vabadus enne taotluse menetlusse võtmist ning samuti menetluse kestel kuni taotluse avaldamiseni eelnõukohase seaduse § 37 lõike 2 kohaselt. Kui parandusi või täiendusi oleks vabadus teha ka pärast avaldamist, tähendaks see uut taotluse kontrolli ja avaldamist ning ei võimaldaks sujuvalt taotluse menetlust edasi ja lõpule viia.

Eelnõu § 1 punktid 25 ja 26 (GTKS-i § 34 muutmine) sisaldavad täpsustusi taotluse tagasivõtmise regulatsioonis. Esiteks on eelnõukohases **GTKS-i § 34 lõikes 1** täpsustatud, et kui menetlus on jõudnud EL-i-ülesesse staadiumi ja taotluse tagasivõtmisest on teatatud Eesti Patendiametile, teavitab Patendiamet taotluse tagasivõtmisest menetluse eest selles staadiumis vastutavat EL-i ametit. Säte vastab määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 14 lõikele 4.

Teiseks on **GTKS-i § 34 lõikes 2** asendatud taotluse tagasivõetuks lugemise alus: tagasivõetuks loetakse taotlus juhul, kui taotleja ei ole GTKS-i § 32 lõikes 2 või 3 nimetatud tähtaja jooksul üldse vastanud. Kui taotleja küll vastab, aga vastusega ei kõrvaldata puudust või ei anta Patendiameti päritud teavet ega selgitust, siis tuleb Patendiametil teha lünkliku vastuse sisulise hindamise tulemusel taotluse tagasilükkamise otsus (eelnõukohane GTKS-i § 37 lg 1).

Eelnõu § 1 punktidega 27 ja 28 (GTKS-i §-de 35 ja 36 muutmise) muudetakse taotluse menetluse lõpetamise ja taastamise regulatsiooni.

GTKS-i § 35 on eelnõus muudetud sisuliselt. Nimelt on kehtiva redaktsiooni kohaselt menetluse lõpetamiseks taotluse tagasivõtmise või tagasivõetuks lugemise korral vaja menetluse lõpetamise otsust. Eelnõus on sellest otsusest loobutud, kuna taotluse tagasivõtmine on fakti küsimus ning taotluse tagasivõetuks lugemine on samuti faktiline – tähtajal vastamata jätmisele – õigusliku sisu andmine. Kummagi puhul saaks otsus olla vaid fakti fikseerimine. Eelnõu kohaselt lõpetatakse menetlus mõlemal juhul otsuseta, küll aga annab Patendiamet mõlemal juhul taotlejale teada menetluse lõpetamisest. Samuti on eelnõus täpsustatud, et tagasi võetud või tagasivõetuks loetud taotlust ei loeta esitatuks (vrd määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 14 lg 1), mis tähendab, et selle võib uuesti esitada. Samuti on täpsustatud, et taotlejal ei ole õigust tasutud riigilõivu tagasi saada, kui taotlus on võetud menetlusse. Riigilõiv tasutakse taotluse esitamise eest, mitte täieliku menetluse eest; taotluse menetlusse võtmisega ja sellele järgneva kontrolliga on Patendiamet kasutanud oma ressursse, mis põhjendab selle eest riigilõivu võtmist ilma tagasisaamise õiguseta. Kui taotlus võetakse tagasi enne menetluse alustamist, on taotlejal aga õigus riigilõivu tagasi saada.

GTKS-i § 36 regulatsiooni on samuti sisuliselt muudetud. Senise GTKS-i § 36 järgi on menetluse lõpetamise korral tehtud otsus olnud apellatsioonikomisjonis vaidlustatav. Eelnõu kohaselt menetluse lõpetamise kohta otsust ei tehta, kuid taotleja, kelle taotlus on tagasivõetuks loetud alusetult, võib taotleda menetluse taastamist, täites kolm tingimust. Esiteks tuleb esitada kirjalik avaldus Patendiametile, milles selgitatakse, milline mõjuv põhjus takistas tähtajal Patendiametile vastamist ja tõi tagajärjena kaasa taotluse tagasivõetuks lugemise ja menetluse lõpetamise. Teiseks tuleb esitada kirjalik avaldus kahe kuu jooksul pärast kõnealuse tähtaja lõppemist, sõltumata sellest, kas Patendiamet on teatanud taotlejale menetluse lõpetamisest. Kolmandaks tuleb taotlejal anda sisuline vastus (kõrvaldada puudused, esitada andmed, anda selgitus), milleks talle oli möödalastud tähtaeg antud, kahe kuu jooksul sellest arvates, kui langes ära tähtaja möödalaskmise põhjus. Kui need tingimused on täidetud, taastab Patendiamet menetluse. Kui Patendiamet leiab, et vähemalt üks põhjustest ei ole täidetud, vormistab ta selle taotluse menetluse taastamisest keeldumise otsusena, millest teatatakse taotlejale. Sellise otsuse peale võib taotleja esitada kaebuse apellatsioonikomisjonile.

Eelnõu § 1 punkt 29 (GTKS-i § 37 muutmise) sisaldab taotluse kontrollimise lõpuleviimise regulatsiooni muudatusi. Senise GTKS-i § 37 alusel tegi Patendiamet geograafilise tähise registreerimise otsuse või keeldus § 38 alusel geograafilise tähise registreerimisest. Kuna määruse 2023/2411 kohaselt on taotluse avaldamine nõutav vastuväitemenetluse võimaldamiseks, lõpetab Patendiamet taotluse riigisisese menetluse avaldamiseelse etapi taotluse tagasilükkamisega (eelnõukohase GTKS-i § 37 lg 1 alusel) või, kui puuduvad alused taotluse tagasilükkamiseks, avaldab taotluse. Taotluse tagasilükkamise aluseks on eelnõukohase **GTKS-i § 37 lõike 1** järgi vastuolu GTKS-i § 23¹ lõigetega 1–3 või §-ga 24, samuti Patendiameti põhjendatud hinnang sellele, et taotleja ei ole talle antud tähtajal kõrvaldanud taotluse puudusi või muid menetlust takistavaid asjaolusid, andnud lisateavet või selgitusi, mis on olnud vajalikud menetluse jätkamiseks. Tagasilükkamise otsusest teatatakse taotlejale kirjalikult (vrd määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 14 lg 5) ning selle peale on võimalik esitada kaebus apellatsioonikomisjonile.

Kui puuduvad tagasilükkamise alused, näeb **GTKS-i § 37 lõige 2** ette taotluse avaldamise vastuväidete esitamiseks. Avaldamine toimub Eesti Kaubamärgilehe kaudu, st elektrooniliselt avaldatavas kaubamärgilehes avaldatakse teade linkidega taotluse dokumentidele. Teadet ei ole keelatud dubleerida nt uudisena Patendiameti kodulehel, et potentsiaalsed vastuväite esitajad saaksid maksimaalselt realiseerida oma õigustatud huve. GTKS-i § 37 eelnõukohaste lõigete 1 ja 2 sisu tuleneb määruse 2023/2411 artikli 14 lõikest 3 ja artikli 15 lõikest 1, millele on antud menetluslik vorm.

GTKS-i § 37 lõige 3 näeb kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 17 lõike 1 esimeses lauses sätestatuga ette, et taotluse tagasilükkamine sama paragrahvi lõike 1 kohaselt või taotluse avaldamine lõike 2 kohaselt toimub üldjuhul enne kuue kuu möödumist taotluse menetlusse võtmisest. Erandid sellest tähtajast on lubatud neljal juhul. Esiteks, kui taotlejale on eelnõukohase GTKS-i § 32 lõigete 2 või 3 alusel määratud puuduste kõrvaldamise vms tähtaeg, peatab see kuuekuulise menetlemistähtaja. Teiseks, lubatud on tähtaja peatumine kuni järgmise Eesti Kaubamärgilehe ilmumiseni. Kaubamärgilehte avaldatakse kaks korda kuus, iga numbri ettevalmistamine nõuab ka tehnilist ettevalmistamist, mis võib teate avaldamist viivitada. Kolmandaks, kui taotleja on teinud taotluses muudatusi või parandusi, võib see kaasa tuua vajaduse taotlust uuesti kontrollida. Neljandaks, keerukama juhtumi korral võib Patendiamet taotluse avaldamiseelse kontrollimise tähtaega pikendada, teatades sellest taotlejale koos põhjendustega. Kuuekuulise kontrollimismenetluse põhimõte on EL-i staadiumi menetluse puhul sätestatud määruse 2023/2411 artikli 23 lõikes 3.

Eelnõu § 1 punktiga 30 (GTKS-i täiendamine §-dega 37¹–37⁴) kehtestatakse vastuväite esitamise ja vastuväitemenetluse tingimused. Sätted tulenevad määruse 2023/2411 artiklist 15; nende eeskujuks on EL-i staadiumi menetluse vastuväidet reguleerivad määruse 2023/2411 artiklid 25 ja 26 ning määruse 2023/2411 rakendusmääruse artiklid 13 ja 16. Riigisisese vastuväitemenetluse sätestamise kohustus tuleneb määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 1 esimesest ja kolmandast lausest.

GTKS-i § 37¹ lõikes 1 sätestatakse vastuväite esitamise tähtaeg kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 1 teise lausega ja vastuväite esitamise alus viitena määruse 2023/2411 artikli 15 lõikele 3. **Lõikes 2** sätestatakse, kes võib vastuväite esitada, kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 1 teise lausega. Selleks on õigustatud isik, kellel on Eestis või Euroopa Liidu liikmesriigis, millest toode pärineb, elukoht, asukoht või tegutsev kaubandus- või tööstusettevõtte, kui ta on seoses vastuväite alusega asjast huvitatud isik. Muudes riikides elu- või asukohta omavad huvitatud isikud saavad vastuväite esitada EL-i-ülese menetluse staadiumis. Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et isikud, kellel on õigus esitada vastuväide riigisisese menetluse staadiumis, ei või esitada vastuväidet EL-i-üleses staadiumis. Eelnõu võimaldab vastuväite esitada mitmel asjast huvitatud isikul ühiselt. Eeskätt on tegu analoogiaga sellele, et taotluse esitajaks on reeglina tootjarühm, mis koondab sama huviga isikuid. Ka vastuväite esitajaks saavad olla tootjad, kellel on sama huvi vaielda vastu taotlusele kujul, nagu see on avaldatud. **Lõikes 4** on, vastupidi, sätestatud, et iga esitatud vastuväidet menetletakse eraldi (sh juhul, kui nende alused langevad kokku või kui sama isik on esitanud vastuväiteid erinevatel alustel). Täpsustatud ei ole seda, kuidas tuleb toimida olukorras, kus vastuväited või nende menetluse tulemused on osaliselt vasturääkivad. Iga vastuväite menetlust tuleb käsitada eraldi menetlusena. Patendiametil on lõpuks kohustus kontrollida, kas taotlus vastab kaitse kriteeriumidele, ja teha sellest lähtudes taotluse riigisisest menetlust lõpetav otsus. Vastuväidete eraldi menetlemise põhimõttest tuleneb, et Patendiamet ei pea ootama vaidlustustähtaja

lõppemist selleks, et alustada juba esitatud vastuväite kontrollimist ja menetlusse võtmist. Vastuväidetel ei ole üksteise ees eelseid.

Vastuväite alused on määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 3 järgi seotud kas taotletava geograafilise tähise kaitstavusega (määruse 2023/2411 art-d 6 ja 8), tühistamise aluste olemasoluga (art 42, 43 ja art 44 lg 2) või identsest või sarnasest kaubanduslikus kasutuses olevast nimest või kaubamärgist või viis aastat enne geograafilise tähise taotluse avaldamist käibel olnud toodetest tulenevate õiguste kahjustamisega. Eeskätt viimane vastuväite alus on autonoomne EL-i õiguse määratlus, mille lõplik sisu oleneb EL-i-ülesest (kohtu)praktikast ning seda ei ole võimalik Eestis ühepoolselt täpsemalt defineerida. Kaitstavuse ja tühistamise alustega seotud vastuväite alused on samad, mida Patendiamet kontrollib taotluse menetluses; vastuväide on õigustatud sellega, et Patendiametile on isikud (nt tähisega tähistatava toote tootjad) ja asjaolud (toote omadused, geograafilise piirkonna ulatus jne) teada piiratud ulatuses – vastuväite esitamise võimalusega saab kaasata isikuid, kelle teadmised on asjakohased. Rõhutada tuleb, et vastuväide geograafilise tähise registreerimise menetluses eeldab lisaks vastuväite esitaja teadmistele ka asjast huvitatuse olemasolu, st üldjuhul peab avaldatud geograafilise tähise taotluses esitatud tingimustel registreerimine selle isiku õigusi kitsendama või ohustama.

GTKS-i § 37¹ lõikes 3 on loetletud vastuväite kohustuslikud komponendid analoogiliselt määruse 2023/2411 artikli 26 lõikes 1 viidatud lisas 3 olevale vastuväite standardvormile. Kuna artikkel 26 reguleerib EL-i-ülest vastuväitemenetlust, ei ole kehtestatud vorm riigisisese menetluses üksüheselt kohaldatav, kuid sellest on alust eeskuju võtta. On praktiline, kui Patendiamet teeb kättesaadavaks vastuväite näidisvormi ja võimaldab vastuväite esitajal seda kasutada vastuväite elektroonilisel esitamisel. **GTKS-i § 37¹ lõikes 4** on täpsustatud vastuväite esitamise kord. Vastuväide esitatakse Patendiametile elektrooniliselt. Kui see on tehniliselt võimalik, saab kasutada analoogiliselt taotluse esitamisele elektroonilist süsteemi (portaali), kui ei, siis esitatakse vastuväited Patendiameti näidatud e-posti aadressile. Vastuväide peab olema eesti keeles. Vastuväite esitamisel tuleb tasuda riigilõiv, mis on võimalik seaduses ettenähtud tingimustel osaliselt tagasi saada, kui vastuväitel on tulemusi. Vastuväitele tuleb lisada volikiri, kui vastuväite ühiselt esitanud isikutel on ühine esindaja.

GTKS-i § 37² reguleerib vastuväite kontrollimist ja menetlusse võtmist. **Lõikes 1** on sätestatud, et vastuväite kõrvaldatavate puuduste, sh tasumata riigilõivu korral antakse vastuväite esitajale võimalus puudused kõrvaldada ühe kuu jooksul. Kui vastuväite esitaja ei vasta üldse, loetakse vastuväide mitteesitatuks. Kui tähtaeg võimaldab, võib sama isik esitada vastuväite uuesti. Puuduste kõrvaldamise tähtaega ei saa pikendada.

GTKS-i § 37² lõiked 2 ja 3 reguleerivad vastuväite menetlusse võtmist ja sellest keeldumist. Juhul kui kontrollimisel ilmneb, et vastuväide vastab eelnõukohase GTKS-i § 37¹ nõuetele (esitatud tähtajal, viidatud õigusliku alusega, esitaja on vastuväite esitamiseks õigustatud asjast huvitatud isik, vastuväide sisaldab kohustuslikke komponente, see on esitatud õiges vormis, keeles ja tasutud on riigilõiv), võtab Patendiamet selle menetlusse. Sättes on rõhutatud, et menetlusse võtmise staadiumis ei kontrolli Patendiamet vastuväite sisulist õiguslikku põhjendatust, sh faktiliste asjaolude tõendatust ja nõude vastavust selle õiguslikele ja faktilistele eeldustele. Kui aga kontrollimisel ilmneb, et vastuväide ei vasta eelnõukohase GTKS-i § 37¹ nõuetele, sh kui vastuväite esitaja ei ole selleks antud tähtajal puudusi kõrvaldanud, teeb Patendiamet vastuväite tagasilükkamise otsuse ja teatab sellest vastuväite esitajale kirjalikult.

Vastuväite esitaja võib esitada otsuse peale kaebuse apellatsioonikomisjonile. Analoogiline regulatsioon geograafilise tähise EL-i staadiumis esitatud vastuväite kohta on määruse 2023/2411 artikli 25 lõikes 3 ja artikli 26 lõikes 3.

GTKS-i § 37² lõige 4 reguleerib vastuväite tagasivõtmist, tagasivõetuks lugemist ja õigust riigilõiv tagasi saada. Vastuväite esitaja õigus oma sooviavaldusega vastuväide tagasi võtta ei ole piiratud. Juhul kui vastuväide võetakse tagasi või loetakse enne menetlusse võtmist puuduste kõrvaldamise tähtajal vastamata jätmise tõttu tagasivõetuks, on vastuväite esitajal õigus vastuväite esitamisel tasutud riigilõiv täies ulatuses tagasi saada. Kuna vastuväite tagasilükkamise korral on Patendiamet menetlusse võtmise, vastuväite kontrollimise ja otsuse ettevalmistamise toimingud teinud, on vastuväite tagasilükkamise korral riigilõivu tagasisaamise õigus piiratud. Patendiamet peab vastuväite tagasilükkamise otsuses märkima, millises osas on vastuväite esitajal õigus riigilõiv tagasi saada.

GTKS-i § 37² lõige 5 reguleerib õiguste taastamist (*restitutio ad integrum*) tagasivõetuks loetud vastuväite korral. Kui vastuväide on puuduste kõrvaldamise tähtajal vastamata jätmise tõttu tagasivõetuks loetud, kuid vastamata jätmisel olid mõjuvad põhjused, on vastuväite esitajal analoogiliselt GTKS-i §-s 36 (eelnõukohane sõnastus) sätestatuga võimalus esitada avaldus vastuväite menetlusse võtmiseks. Kirjalikus avalduses vastuväite menetlusse võtmiseks peab olema selgitatud, milline mõjuv põhjus takistas tähtajal Patendiametile vastamist ja tõi tagajärjena kaasa vastuväite tagasivõetuks lugemise. Teiseks tuleb kirjalik avaldus esitada kahe kuu jooksul pärast puuduste kõrvaldamiseks antud tähtaja lõppemist. Kolmandaks tuleb vastuväite esitajal anda sisuline vastus (kõrvaldada vastuväite puudused), milleks talle oli möödalastud tähtaeg antud, kahe kuu jooksul sellest arvates, kui langes ära tähtaja möödalaskmise põhjus. Kui Patendiamet keeldub avaldust rahuldamast, vormistatakse selle kohta otsus, mille peale võib vastuväite esitaja esitada kaebuse apellatsioonikomisjonile. Õiguste taastamise regulatsioon on oluline seetõttu, et asjast huvitatud isik, kes võib esitada vastuväite geograafilise tähise registreerimisele riigisisises menetlusstaadiumis, ei või seda teha enam EL-i staadiumis ning seetõttu võib vastuväite esitaja jääda mõjuva, temast sõltumatu põhjuse tõttu ilma võimalusest oma õigustatud huvi kaitsta ja taotlusele vastuväidet esitada.

GTKS-i § 37³ reguleerib vastuväitemenetlust. **Lõike 1** kohaselt edastab Patendiamet menetlusse võetud vastuväite taotlejale enne kahe kuu möödumist selle esitamisest. Tähtaeg tuleneb määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 1 esimesest lausest, mis näeb ette vastuvõetavaks tunnistatud (st puudusteta) vastuväite edastamise kuni kahe kuu jooksul selle saabumisest arvates. Puudusteta vastuväite saab menetlusse võtta ja edastada taotlejale viivitamata. Üldjuhul on ka vastuväite puudused võimalik kõrvaldada kahekuulise tähtaja jooksul. Kui erandlikult on tegu vastuväite tagasivõetuks lugemise ja menetluse taastamisega, tuleb tähtaega arvestada puudusteta vastuväite esitamisest, st puuduste kõrvaldamisest arvates. Kui Patendiamet keeldub otsusega tagasivõetuks loetud vastuväidet menetlusse võtmast ja vastuväite esitaja esitab selle otsuse peale kaebuse, tuleb tähtaega arvestada sellise lahendi jõustumisest, millega vastuväite puuduste kõrvaldamine, mis mõjuva põhjuse tõttu toimus pärast selleks ettenähtud aega, on loetud õiguspäraseks.

Patendiamet kutsub vastuväidet taotlejale edastades taotlejat ja vastuväite esitajat üles leidma konsultatsioonide teel kokkulepe küsimustes, mida vastuväide puudutab. Kokkuleppe saavutamise tähtaeg on kolm kuud, mida võib poolte ühise avalduse alusel pikendada kokku kuue kuuni. Tähtaeg konsultatsioonideks ja selle pikendamise võimalus tulenevad määruse

2023/2411 artikli 15 lõike 1 esimesest ja teisest lausest. Konsultatsioonide tähtaja pikendamise ühisavaldus ei pea olema põhistatud. Eelnõus ei sätestata, et konsultatsioonide käigus on selle pooled kohustatud vahetama teavet, mis on vajalik selleks, et hinnata vaidlusaluse geograafilise tähise taotluse kooskõla määruse 2023/2411 nõuetega – mis on sõnaselgelt ette nähtud EL-i menetluses (määruse 2023/2411 art 25 lg 5) –, kuid sama põhimõtte on asjakohane ka riigisisese staadiumi konsultatsioonide puhul osana heauskse läbirääkimise põhimõttest.

GTKS-i § 37³ lõike 2 kohaselt on taotlejal kohustus teatada ühe kuu jooksul konsultatsioonide tähtaja lõpust arvates Patendiametile konsultatsioonide tulemusest. Teatamiskohustus tuleneb määruse 2023/2411 artikli 15 lõike 1 kolmandast lausest. Eelnõu säte määrab teatamise maksimaalse tähtaja; kui juba konsultatsioonide alguses on ilmne, et kokkulepet ei saavutata, on lubatud ja soovitatav, et taotleja teatab sellest kohe. Kui taotleja ei täida kohustust konsultatsioonide tulemusest teatada, eeldatakse, et kokkulepe puudub. Kui kokkulepe on saavutatud, tuleb teatele lisada taotleja ja vastuväite esitaja allkirjaga kokkulepe ning, kui on kokku lepitud taotluse muutmises, kokkuleppe kohaselt muudetud taotlus. Kuigi teatamise kohustus on taotlejal, peab teatest olema Patendiametile ilmne, et esitatud teate sisu ja lisatud taotluse redaktsioon on vastuväite esitajale aktsepteeritavad.

GTKS-i § 37³ lõike 3 kohaselt kontrollib Patendiamet juhul, kui taotleja on esitanud kokkuleppe tulemusel muudetud taotluse, selle taotluse redaktsiooni vastavust eelnõukohase GTKS-i § 23¹ lõigetes 1–3 ja §-s 24 sätestatule, sealhulgas seda, kas koonddokument on kooskõlas tootespetsifikaadiga. Analoogiline regulatsioon EL-i menetluse staadiumi kohta on määruse 2023/2411 artikli 25 lõike 8 esimeses lauses. Riigisisese menetluse kohta on määruse artikli 16 lõikes 1 sõnastatud üldisem põhimõtte, mida riigisisese vastuväitemenetluse regulatsioonis on täpsustatud kooskõlas määruse artikli 15 lõike 1 viimase lausega. Kui kokkulepe on saavutatud ja selle tulemusel muudetud taotlus on kooskõlas määruse 2023/2411 nõuetega, on vastuväite esitajal **GTKS-i § 37³ lõike 6** kohaselt õigus pool vastuväite esitamisel tasutud riigilõivust tagasi saada. Riigilõivu tagasi saamise perspektiiv motiveerib vastuväite esitajat kokkulepet sõlmima, samas peab kokkulepitu olema kooskõlas määruse 2023/2411 nõuetega.

Kokkuleppe saavutamise korral ei kontrolli Patendiamet vastuväite sisulist põhjendatust eraldi, vaid lähtub poolte kokkuleppest. Seevastu juhul, kui kokkulepet ei saavutata või kui taotleja ei teata üldse konsultatsioonide tulemusest, kontrollib Patendiamet **GTKS-i § 37³ lõike 4** kohaselt vastuväite sisulist põhjendatust hiljemalt kahe kuu jooksul arvestades päevast, millal taotleja esitas teate kokkuleppe puudumise kohta või oleks seda pidanud tegema. Oma järeldused vastuväite kontrollimise kohta teatab Patendiamet taotlejale ja vastuväite esitajale. Seejärel võimaldatakse taotlejal (aga mitte vastuväite esitajal, kuigi ka vastuväite esitajal ei ole keelatud Patendiametile vastata) esitada seisukoht Patendiameti järelduste kohta ühe kuu vältel. See on põhjendatud eeskätt olukorras, kus Patendiamet peab vastuväidet täielikult või osaliselt põhjendatuks ning leiab vastuväitest tulenevale teabele tuginedes, et taotlust ei tule täielikult või osaliselt rahuldada. Taotlejale seisukoha andmiseks tähtaja määramisega antakse talle võimalus esitada n-ö repliik enne negatiivset otsust. Samuti on taotlejal võimalus sama tähtaja jooksul täpsustada andmeid ka taotluse suhtes positiivsete järelduste korral.

GTKS-i § 37⁴ reguleerib võimalust anda uus tähtaeg vastuväidete esitamiseks. Nimelt võib vastuväitemenetluses kokkuleppe tulemusel, aga ka EL-i menetluse staadiumis taotlus nii oluliselt muutuda, et on põhjendatud uue vastuväidete esitamise võimaluse andmine

potentsiaalsetele vastuväidete esitajatele. See, kas taotluse muudatused on nii olulised, et uus vastuväidete tähtaeg on põhjendatud, on Patendiameti diskretsioonis olev küsimus. **Lõike 1** kohaselt tagab Patendiamet taotluse dokumentide sisulise vastavuse (sh eriti koonddokumendi ja tootespetsifikaadi kooskõla) ja avaldatud andmete ajakohasuse ka olukorras, kus taotlust on kokkuleppe tulemusel või EL-i menetluse staadiumis muudetud. **Lõike 2** kohaselt avaldab Patendiamet teate vastuväite uue tähtaja kohta, kui ameti hinnangul on taotluse dokumendid oluliselt muudetud. Vastuväite esitamine ja menetlus toimub samas korras, nagu eelnevates paragrahvides ette nähtud. Sätted vastavad määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 13 lõigetele 1 ja 2 ning artikli 16 lõikele 14, olles analoogilised määruse 2023/2411 artikli 25 lõike 8 teises lauses sätestatuga.

Eelnõu § 1 punktiga 31 (GTKS-i § 38 muutmine) reguleeritakse riigisisese menetluse lõpuleviimist. Samamoodi senise GTKS-i §-ga 38 lõpetab Patendiamet riigisisese menetluse otsusega. Positiivne otsus kooskõlas eelnõukohase **GTKS-i § 38 lõikega 1** tehakse juhul, kui eelneva kontrolli positiivsete tulemuste (eelnõukohane GTKS-i § 32 lg 1 ja § 37 lg 2) avaldamise järel vastuväiteid ei esitata või kui vastuväite esitamise korral on Patendiameti hinnang (muudetud või vastuväiteid arvesse võttes muutusteta) taotlusele positiivne (eelnõukohased GTKS-i § 37³ lõiked 3 ja 4). Sel juhul ei nimetata seda geograafilise tähise registreerimise otsuseks (vrd senine GTKS-i § 37), vaid geograafilise tähise registreerimise taotluse heakskiitmise otsuseks. See on tingitud asjaolust, et määruse 2023/2411 kohaselt otsustab geograafilise tähise registreerimise Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet (või erandina Euroopa Komisjon). Vastupidisel juhul, kui taotlus ei vasta eelnõukohastes GTKS-i § 23¹ lõigetes 1–3 või §-s 24 sätestatule, lükkab Patendiamet geograafilise tähise registreerimise taotluse oma otsusega tagasi **GTKS-i § 38 lõike 2** alusel. Mõlemal juhul kaasneb otsuse avaldamine Eesti Kaubamärgilehe kaudu. Positiivse otsuse korral edastab Patendiamet määruse 2023/2411 artikli 22 lõikes 1 nimetatud andmed EL-i ametile menetluse EL-i staadiumi alustamiseks. Samuti avaldatakse positiivse otsuse korral ajakohane heakskiidetud tootespetsifikaadi redaktsioon Eesti Kaubamärgilehe kaudu. Paragrahvi regulatsioon lähtub määruse 2023/2411 artikli 16 lõigetes 1 ja 2 sätestatust.

Eelnõu § 1 punktiga 32 (GTKS-i täiendamine §-ga 38¹) reguleeritakse Patendiameti osalemist geograafilise tähise registreerimise taotluse menetluse EL-i staadiumis määruse 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatu kohaselt. Sättel ei ole iseseisvat regulatiivset sisu, sest liikmesriigi pädeva asutuse kohustused tulenevad viidatud EL-i aktidest. Siiski on peetud otstarbekaks täpsustada, et Patendiameti pädevused ja ülesanded ei ammendu riigisisese registreerimismenetluse lõpuleviimisel, vaid jätkuvad ka EL-i staadiumis. Kõige olulisemaks saab pidada liikmesriigi pädeva asutuse, st Patendiameti õigust osaleda vastuväitemenetluses (määruse 2023/2411 art 25 lg 2 ja rakendusmääruse art 16 lõiked 5–11 ja 14), esitada märkusi (määruse 2023/2411 art 27), kohustust anda lisateavet (määruse 2023/2411 art 23 lg 4) ning kõrvaldada taotluse puudused mittepikendatava kahekuulise tähtaja jooksul, mille järgimata jätmine toob kaasa taotluse tagasilükkamise (määruse 2023/2411 art 23 lg 6).

Eelnõu § 1 punktidega 33–36 (GTKS-i § 39 muutmine) ajakohastatakse Patendiameti otsuse ning selle jõustumise ja vaidlustamise regulatsiooni. **GTKS-i § 39 lõikes 1** ajakohastatakse loetelu viidetest GTKS-i sätetele, mille alusel Patendiamet teeb otsuseid. Lõikes nimetatakse Patendiameti otsuse rekvisiidid. **Lõikes 2** muudetakse Patendiameti otsuse jõustumise aja regulatsiooni. Senine otsuse tegemise päeval jõustumine ei ole määruse 2023/2411 rakendamisel asjakohane (vrd määruse 2023/2411 art 33 lg 2). Otsust peab saama vaidlustada

(määruse 2023/2411 art 16 lg 3) ja see ei ole kaebuse esitamise korral täidetav kuni kaebuse lahendamiseni või õiguslikult selge lahendini, mille tõttu kaebust ei menetleta sisuliselt. Regulaatsiooni eeskujuks on tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse § 63. **Lõikes 3** täpsustatakse Patendiameti otsusest teatamise korda. Juhul kui otsuse avaldamine ega sellest adressaadile teatamine ei ole reguleeritud muus sättes, kohaldub kommenteeritavas lõikes sätestatud kohustus.

GTKS-i § 39 lõikes 4 ajakohastatakse Patendiameti otsuse peale kaebuse esitamise tingimused kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 16 lõikega 3. Kaebuse esitamise tähtaega arvatakse avaldatud otsuste puhul nende Eesti Kaubamärgilehe kaudu avaldamisest arvates, avaldamisele mittekuuluvate otsuste puhul nende tegemisest arvates. Mõlemal juhul on kaebuse esitamise tähtaeg kaks kuud, mis vastab ka seni kehtinud sättes ettenähtud tähtajale ja muude tööstusomandi seaduste regulaatsioonile. Kaebuse nõuetele, esitamisele, ennistamisele ja menetlusele, samuti kaebuse menetluses tehtud otsuse jõustumisele kohaldatakse **GTKS-i § 39 lõike 5** järgi tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse regulaatsiooni. Apellatsioonikomisjoni otsuse peale on võimalik esitada kohtule kaebus kahe kuu jooksul (vrd tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse § 63 lg 1). **GTKS-i § 39 lõikes 6** sätestatakse Patendiameti kohustus teavitada Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametit kaebuse esitamisest appellatsioonikomisjonile või kohtule ning jõustunud appellatsioonikomisjoni ja kohtu lahenditest. Nimelt näevad määruse 2023/2411 artikli 24 lõiked 1 ja 3 ning rakendusmääruse artikkel 15 ette, et liikmesriigi pädev asutus teavitab EL-i ametit viivitamatult digitaalsüsteemi kaudu asjaomase pädeva asutuse otsuse vastu algatatud riigisisestest haldus- ja kohtumenetlustest, mis võiksid geograafilise tähise registreerimist mõjutada, samuti teavitab liikmesriigi pädev asutus, kui taotlust puudutav haldus- või kohtuotsus on muutunud lõplikuks (samuti rakendusmääruse art 23 lg 6).

Eelnõu § 1 punktiga 37 (GTKS-i § 40 pealkirja ning lõigete 1 ja 2 muutmine) ajakohastatakse taotluse menetluse avalikkuse ja teabe väljastamise regulaatsiooni. Senine GTKS-i § 40 näeb ette taotluse andmete ligipääsu enne ja pärast registreeringut. Kuna registreering tehakse määruse 2023/2411 kohaselt EL-i üleses registris, siis Eestis registrit ei peeta (määruse 2023/2411 art 37). Samas näeb määrus 2023/2411 ette taotluse, registreeringu muutmise avalduse ja registreeringu tühistamise avalduse avaldamise vastuväidete esitamiseks (eelnõukohase GTKS-i § 37 lg 2), samuti riigisisese menetluse lõppotsuse avaldamise (eelnõukohase GTKS-i § 38). Muudetud **GTKS-i § 40 lõike 1** kohaselt on taotluse menetluse, registreeringu muutmise avalduse menetluse ja registreeringu tühistamise avalduse menetlusega seotud andmed ja dokumendid on kuni taotluse, registreeringu muutmise avalduse või registreeringu tühistamise avalduse Eesti Kaubamärgilehe kaudu avaldamiseni asutusesiseseks kasutamiseks, et tagada taotluse või avalduse esitaja majandusliku huvi kaitse. Samal põhjusel on ka enne avaldamist tagasivõetud, tagasivõetuks loetud või tagasilükatud taotluse, registreeringu muutmise avalduse või registreeringu tühistamise avalduse andmed ja dokumendid asutusesiseseks kasutamiseks kümme aastat taotluse või avalduse esitamisest arvates **Eelnõu lõike 2** kohaselt on pärast seaduses nõutud taotluse, registreeringu muutmise avalduse või registreeringu tühistamise avalduse andmete avaldamist need andmed kättesaadavad asjakohastes EL-i õigusaktides sätestatud ulatuse kohaselt (määruse 2023/2411 art 38). Eesti Kaubamärgilehe kaudu avaldamata andmete või dokumentidega tutvumiseks esitatakse kirjalik avaldus. Seejuures kohaldub avaliku teabe seadus (sh § 10).

Taotluse menetluse, registreeringu muutmise avalduse menetluse ja registreeringu tühistamise avalduse menetlusega seotud andmed ja dokumendid on kuni taotluse, registreeringu muutmise avalduse või registreeringu tühistamise avalduse Eesti Kaubamärgilehe kaudu avaldamiseni asutusesiseseks kasutamiseks, et tagada taotluse või avalduse esitaja majandusliku huvi kaitse. Enne avaldamist tagasivõetud, tagasivõetuks loetud või tagasilükatud taotluse, registreeringu muutmise avalduse või registreeringu tühistamise avalduse andmed ja dokumendid on asutusesiseseks kasutamiseks kümme aastat taotluse või avalduse esitamisest arvates, et tagada taotluse või avalduse esitaja majandusliku huvi kaitse.

Eelnõuga asendatakse senine apellatsioonikomisjoni ja kohtu kaudu toimunud **registreeringu muutmise ja tühistamise** regulatsioon (senised GTKS-i §-d 43 ja 44) määruse 2023/2411 kohaselt Patendiameti kaudu toimuva registreeringu muutmise ja tühistamise regulatsiooniga. Nagu taotluse menetluse korral, toimub ka registreeringu muutmine ja tühistamine üldjuhul riigisiseses ja EL-i-üleses menetlusstaadiumis. Registreeringu muutmise korral oleneb EL-i staadiumi osakaal asjasepuutuva muudatuse sisust. Määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 3 nimetatud muudatuste puhul on riigisisene menetlus ettevalmistava tähendusega, määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 5 nimetatud juhul tehakse muutmise otsus riigisiseses menetluses ja kantakse siis EL-i-ülesesse registrisse. Kuna mõlemal juhul on riigisisene menetlus siiski sarnane, on eelnõukohases GTKS-is neid reguleeritud koos (määruse 2023/2411 art 31 lg 4). Ka avaldab Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet mõlemat liiki muudatused EL-i-üleses geograafiliste tähiste registris, kuigi nende regulatsioon mõnevõrra erineb (määruse 2023/2411 art 31 lg 10, rakendusmääruse art 19 lõiked 6–8 ja art 23 lg 7). Kuna registreeringu muutmise ja tühistamise riigisisese staadiumi menetlused on sarnased nii omavahel kui ka taotluse menetlusega, on mitmed instituudid reguleeritud viiteliselt.

Muutmise ja tühistamise avaldustele kohaldatakse eelnõukohase GTKS-i § 30 lõigetes 3–5, § 32 lõigetes 2–4 ning §-des 34–36 taotluse kohta sätestatud (menetlusse võtmine, puuduste kõrvaldamine, tagasivõtmine ja tagasivõetuks lugemine, menetluse lõpetamine ja taastamine; vrd määruse 2023/2411 art 31 lg 4 ja art 32 lg 6).

Eelnõu § 1 punktiga 38 (GTKS-i täiendamine §-dega 40¹–40³) täiendatakse seadust registreeringu muutmise regulatsiooniga.

GTKS-i § 40¹ lõikes 1 määratletakse, kes võib esitada registreeringu muutmise avalduse. Õigustatud isikuks on kõnealuse geograafilise tähise taotleja ise ning samuti selle tähisega tähistatava toote õiguspärane kasutaja. Muul isikul seda õigust ei ole. See määratlus tuleneb määruse 2023/2411 artikli 31 lõikest 1. Avaldus peab vastama määruse 2023/2411 artiklis 31 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud tingimustele (nt määruse 2023/2411 art 31 lõike 6 kohaselt ajutise muudatuse erisused, rakendusmääruse art 18 lõikes 1 muutmise avalduse komponendid ja lõikes 2 lisaandmed, lõikes 5 mahupiirang, rakendusmääruse art 19 lõikes 3 nn standardmuudatuse sisunõuded).

Muutmise avaldus peab olema põhjendatud, sh peab see sisaldama **lõike 2** kohaselt põhjendust, kas ja miks on avalduse esitaja hinnangul tegemist määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 3 või 5 nimetatud muudatusega. Määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 3 nimetatud muudatusega (nn liidu muudatus – eelnõus on seda ebamääraast terminit välditud) on tegemist juhul, kui see sisaldab geograafilise tähisena kaitstud nimetuse või nimetuse kasutamise muutmist või on oht, et muudatus kahjustaks koonddokumendis osutatud seost geograafilise piirkonna ja toote vahel

või muudatusega kaasnevad piirangud toote turustamisele. Muul juhul on tegu määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 5 nimetatud muudatusega (nn standardmuudatus). Avaldus esitatakse elektrooniliselt Patendiametile (määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 19 lg 1), eesti keeles ja tasudes ettenähtud riigilõivu. Patendiametil on soovitatav teha kättesaadavaks muutmise avalduse näidisvorm (vrd määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 18 lõikes 3 nimetatud EL-i-ülene vorm).

GTKS-i § 40¹ lõike 3 kohaselt võetakse muutmise avaldus menetlusse, kui selle on esitanud avalduse esitamiseks õigustatud isik ja tasutud on riigilõiv. Seejärel kontrollib Patendiamet avalduse vastavust määruses 2023/2411 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule. Kui esineb puudusi, määrab Patendiamet tähtaja nende kõrvaldamiseks. **Lõike 4** kohaselt teeb Patendiamet avalduse tagasilükkamise otsuse, kui avaldus ei vasta nõuetele või kui avalduse esitaja ei ole puudusi kõrvaldanud. Kui puudusi ei ole, avaldab Patendiamet **lõike 5** kohaselt muutmise avalduse Eesti Kaubamärgilehe kaudu vastuväidete esitamiseks.

Nn standardmuudatuse (määruse 2023/2411 art 31 lg 5) puhul võib Patendiamet kooskõlas määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 19 lõikega 2 otsustada jätta see vastuväidete esitamiseks avaldamata. **GTKS-i § 40¹ lõike 6** kohaselt on see asjakohane, kui vastuväite esitamine ei ole tõenäoline. Sel juhul edastab Patendiamet muutmise avalduse sama geograafilise tähise taotlejale, kui muutmise avaldust ei ole esitanud taotleja. Taotlejal võimaldatakse esitada seisukoht muutmise avalduse kohta vähemalt ühe kuu jooksul. Kui taotleja vaidleb muutmise avaldusele vastu, käsitatakse seda nagu menetlusse võetud vastuväidet. Vastupidi, kui taotleja ei vaidle muutmise avaldusele vastu, ei takista see menetluse jätkamist ega muutmise avalduse heakskiitmist. Patendiamet võtab taotleja seisukoha põhjendatud ulatuses arvesse.

GTKS-i § 40¹ lõikes 7 sätestatakse registreeringu muutmise avalduse riigisisese menetluse regulaarne tähtaeg, milleks on kuus kuud muutmise avalduse menetlusse võtmisest arvates kuni selle tagasilükkamise, avaldamise või lõikes 6 nimetatud juhul taotlejale edastamiseni. Analoogiliselt eelnõukohase GTKS-i § 37 lõikes 3 sätestatuga võivad teatud asjaolud kaasa tuua tähtaja peatamise või pikendamise.

GTKS-i § 40¹ lõike 8 kohaselt antakse Patendiametile kooskõlas määruse 2023/2411 artikli 31 lõikes 9 sätestatuga õigus teha registreeritud geograafilise tähise taotlejale ettepanek muuta tootespetsifikaati. Sel juhul tuleb taotlejal esitada muutmise avaldus, mille eest riigilõivu ei võeta.

GTKS-i § 40² lõikes 1 sätestatakse registreeringu muutmise avaldusele vastuväite esitamise tähtaeg kaks kuud. Vastuväite menetlusele kohaldatakse eelnõukohase GTKS-i § 37¹ lõigetes 2–5, § 37² lõigetes 1, 4 ja 5 ning § 37³ lõigetes 1 ja 2 taotlusele esitatava vastuväite menetluse kohta sätestatut (õigustatud isiku määratlus, vastuväite sisu, esitamise kord, vastuväite tagasivõtmine ja tagasivõetuks lugemine, õiguste taastamine tagasivõetuks loetud vastuväite korral, vastuväite menetlusse võtmine, konsultatsioonid ja nende tulemusest teatamise kohustus). **Lõikes 2** sätestatakse vastuväite menetlusse võtmise tähtaeg ja põhimõte, et Patendiamet ei kontrolli selle sisulist põhjendatust. **Lõikes 3** nähakse ette nõuetele mittevastava vastuväite tagasilükkamise otsus, mis on apellatsioonikomisjonis vaidlustatav.

GTKS-i § 40² lõike 4 kohaselt kontrollib Patendiamet juhul, kui registreeringu muutmise avalduse esitaja ja vastuväite esitaja on saavutanud konsultatsioonide tulemusel kokkuleppe, millest avalduse esitaja on Patendiametile teatanud, selle kokkuleppe vastavust määruses 2023/2411 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule. **Lõike 5** kohaselt kontrollib Patendiamet juhul, kui registreeringu muutmise avalduse esitaja ei ole teatanud konsultatsioonide tulemusel saavutatud kokkuleppest, vastuväite sisulist põhjendatust ja teatab oma järeldused registreeringu muutmise avalduse esitajale ja vastuväite esitajale. Muutmise avalduse esitajal võimaldatakse esitada seisukoht (nn repliik) vähemalt ühe kuu jooksul (vt eelnõukohase GTKS-i § 37³ lõike 4 selgitust). Juhul kui registreeringu muutmise avalduse esitaja ja vastuväite esitaja kokkulepe vastab Patendiameti hinnangul määruses 2023/2411 ja määruse 2023/2411 rakendusaktides sätestatule, on vastuväite esitajal **lõike 6** kohaselt õigus pool tasutud riigilõivust tagasi saada (vt eelnõukohase GTKS-i § 37³ lõike 5 selgitust).

GTKS-i § 40³ lõikes 1 sätestatu kohaselt teeb Patendiamet juhul, kui registreeringu muutmise avaldusele vastuväiteid ei esitata või kui vastuväite suhtes on saavutatud kokkulepe, mis vastab määruses 2023/2411 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule, otsuse registreeringu muutmise avalduse heakskiitmise kohta. Patendiamet avaldab Eesti Kaubamärgilehe kaudu otsuse koos muudetud tootespetsifikaadi ja koonddokumendiga, kui see on asjakohane (määruse 2023/2411 art 31 lõikes 5 nimetatud muudatuse korral rakendusmääruse art 19 lõiked 4 ja 5). Samuti edastab Patendiamet Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametile määruse 2023/2411 rakendusaktides nimetatud andmed (määruse 2023/2411 art 31 lõikes 5 nimetatud muudatuse korral rakendusmääruse art 18 lõiked 1–2; määruse 2023/2411 art 31 lõikes 5 nimetatud muudatuse korral rakendusmääruse art 23 lõiked 1–5, vt ka art 24).

Lõike 2 kohaselt lükkab Patendiamet juhul, kui muutmise avaldus ei ole kooskõlas määruses 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatuga, registreeringu muutmise avalduse oma otsusega tagasi. Ka see otsus avaldatakse Eesti Kaubamärgilehe kaudu. Asjast huvitatud isikul on õigus nii lõikes 1 kui ka lõikes 2 nimetatud otsuse peale esitada kaebus apellatsioonikomisjonile.

Patendiametil on pädeva asutusena kohustus tagada muudetava tootespetsifikaadi ja registreeringu koonddokumendi vastavus (määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 18 lg 4, art 19 lg 6, art 20. Registreeringu muutmist puudutavad ka rakendusmääruse artiklid 21–24).

Eelnõu § 1 punktiga 39 (GTKS-i täiendamine §-dega 41¹–41³) täiendatakse seadust registreeringu tühistamise regulatsiooniga.

GTKS-i § 41¹ lõikes 1 määratletakse, kes võib esitada registreeringu tühistamise avalduse. Õigustatud isikuks on kõnealuse geograafilise tähise taotleja ise ning samuti õigustatud huviga isik, kellel on Eestis elukoht, asukoht või tegutsev kaubandus- või tööstusettevõtte. See määratlus tuleneb määruse 2023/2411 artikli 32 lõigetest 3 ja 4 ning määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 25 lõikest 6. Tühistamise avalduse võib määruse 2023/2411 artikli 32 lõike 4 kohaselt esitada ka liikmesriik või kolmas riik, viies läbi riigisisese menetluse, kuid seda saab pidada erandiks (määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 25 lg 5). Avaldus peab vastama määruse 2023/2411 artiklis 32 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud tingimustele (määruse 2023/2411 art 32 lõigete 1 või 2 kohased tühistamise alused, määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 25 lõikes 1 tühistamise avalduse komponendid lõigetest 2 ja 5 tulenevate eranditega ning lõikes 3 lisaandmed).

Viidatud tühistamise alused on määruse 2023/2411 artikli 32 lõike 1 kohaselt osaliselt samad, mis taotlusele esitatava vastuväite alused, nimelt imperatiivsete tühistamise alustena määruse 2023/2411 artikli 42 lõikes 1 nimetatud olukord, kus geograafiline tähis on üldmõiste, artikli 43 lõikes 1 nimetatud konflikt homonüümsete tähistega vahel ja artikli 44 lõikes 2 nimetatud olukord, kus geograafilise tähisena registreeritud nimetus võib põhjustada mõne kaubamärgi mainet või mõne märgi üldtuntust arvesse võttes tarbija eksitamist toote tegeliku olemuse suhtes. Määruse 2023/2411 artikli 32 lõike 2 kohaselt võib tühistada (aga ei pea) ka geograafilise tähise, kui toote vastavust tootespetsifikaadile ei ole enam võimalik tagada või kui vähemalt viie järjestikuse aasta jooksul ei ole geograafilise tähisega toodet turule lastud. Kui tühistamist taotleb taotleja ise, ei ole tarvis tühistamise õiguslikku alust näidata ning ka sel juhul on tühistamise kohta otsuse tegemine riigisiseses menetluses Patendiameti diskretsiooniotsus, mille tegemisel tuleb arvesse võtta ka teiste isikute ja üldsuse huve.

Tühistamisavaldus peab olema põhjendatud, sh peab see sisaldama **lõike 2** kohaselt põhjendust selle esitaja õigustatud huvi ja tühistamise aluseks olevate õiguslike ja faktiliste asjaolude kohta. Kui tühistamist nõuab taotleja, ei ole need põhjendused asjakohased. Avaldus esitatakse elektrooniliselt Patendiametile, eesti keeles ja tasudes ettenähtud riigilõivu. Patendiametil on soovitatav teha kättesaadavaks registreeringu tühistamise avalduse näidisvorm (vrd määruse 2023/2411 rakendusmääruse art 25 lõikes 4 nimetatud standardvormiga).

GTKS-i § 41¹ lõike 3 kohaselt võetakse tühistamisavaldus menetlusse, kui selle on esitanud avalduse esitamiseks õigustatud isik ja tasutud on riigilõiv. Seejärel kontrollib Patendiamet avalduse vastavust määruses 2023/2411 ja selle määruse rakendusaktides sätestatule. Kui esineb puudusi, määrab Patendiamet tähtaja nende kõrvaldamiseks. **Lõike 4** kohaselt teeb Patendiamet avalduse tagasilükkamise otsuse, kui avaldus ei vasta nõuetele või kui avalduse esitaja ei ole puudusi kõrvaldanud. Kui puudusi ei ole, avaldab Patendiamet **lõike 5** kohaselt tühistamisavalduse Eesti Kaubamärgilehe kaudu vastuväidete esitamiseks.

GTKS-i § 41¹ lõige 6 sisaldab eriregulatsiooni juhuks, kui geograafilise tähise registreeringu tühistamise algatab määruse 2023/2411 artiklis 32 ja selle määruse rakendusaktides sätestatud tingimustel Patendiamet. Sel juhul avaldatakse tühistamise aluseks olevaid õiguslikke ja faktilisi asjaolusid sisaldav Patendiameti teade vastuväidete esitamiseks Eesti Kaubamärgilehe kaudu ning edastatakse eraldi taotlejale, võimaldades tal esitada vähemalt ühe kuu jooksul seisukoht registreeringu tühistamise kohta. Kui taotleja vaidleb registreeringu tühistamisele vastu, käsitatakse seda nagu menetlusse võetud vastuväidet. Seejärel jätkub menetlus kooskõlas üldise tühistamisavalduse menetluse regulatsiooniga.

GTKS-i § 41¹ lõige 7 sätestab, et Patendiamet ei avalda GTKS-i § 41¹ lõike 5 kohaselt määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 25 lõigete 1–4 nõuetele vastavat tühistamisavaldust, mille õiguslik alus on määruse 2023/2411 artikli 32 lõige 1 ja mille asjaolud väljuvad Eesti territoriaalsest pädevusest, sealhulgas juhul, kui geograafilise tähisega tähistatav toode ei pärine Eestist. Sellisel juhul edastab Patendiamet tühistamisavalduse Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametile. Regulatsioon tuleneb määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 25 lõikest 7.

GTKS-i § 41² lõikes 1 sätestatakse eelnõukohase GTKS-i § 41¹ lõike 5 või 6 alusel avaldatud tühistamisavaldusele vastuväite esitamise tähtaeg kaks kuud. Vastuväite menetlemisele kohaldatakse eelnõukohase GTKS-i § 37¹ lõigetes 2–5 ning § 37² lõigetes 1, 4 ja 5 taotlusele

esitatava vastuväite menetluse kohta sätestatud (õigustatud isiku määratlus, vastuväite sisu, esitamise kord, vastuväite tagasivõtmine ja tagasivõetuks lugemine, õiguste taastamine tagasivõetuks loetud vastuväite korral). Kui vastuväide on esitatud tühistamisavaldusele pärast eelnõukohase GTKS-i § 41¹ lõike 5 kohast avaldamist (st see ei kohaldu juhul, kui tühistamismenetluse algatab *ex officio* Patendiamet, millisel juhul konsultatsioone ei toimu), kohaldatakse ka eelnõukohase GTKS-i § 37³ lõigetes 1 ja 2 sätestatud (vastuväite menetlusse võtmine, konsultatsioonid ja nende tulemusest teatamise kohustus). **Lõikes 2** sätestatakse vastuväite menetlusse võtmise tähtaeg ja põhimõte, et Patendiamet ei kontrolli selle sisulist põhjendatust. **Lõikes 3** on ette nähtud nõuetele mittevastava vastuväite tagasilükkamise otsus, mis on apellatsioonikomisjonis vaidlustatav.

GTKS-i § 41² lõike 4 kohaselt kontrollib Patendiamet juhul, kui tühistamisavalduse esitaja ja vastuväite esitaja on saavutanud konsultatsioonide tulemusel kokkuleppe, millest avalduse esitaja on Patendiametile teatanud, selle kokkuleppe vastavust määruses 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatule. Juhul kui tühistamisavalduse esitaja ei ole teatanud konsultatsioonide tulemusel saavutatud kokkuleppest, kontrollib Patendiamet **lõike 5** kohaselt vastuväite sisulist põhjendatust ja teatab oma järeldused tühistamisavalduse esitajale ja vastuväite esitajale. Tühistamisavalduse esitajal võimaldatakse esitada seisukoht (nn repliik) vähemalt ühe kuu jooksul (vt eelnõukohase GTKS-i § 37³ lõike 4 selgitust). Juhul kui tühistamisavalduse esitaja ja vastuväite esitaja kokkulepe vastab Patendiameti hinnangul määruses 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatule, on vastuväite esitajal **lõike 6** kohaselt õigus pool tasutud riigilõivust tagasi saada (vt eelnõukohase GTKS-i § 37³ lõike 5 selgitust).

GTKS-i § 41² lõige 7 sisaldab eriregulatsiooni juhuks, kui geograafilise tähise registreeringu tühistamise algatab Patendiamet. Kui Patendiameti teatest arvates kahe kuu jooksul on esitatud vastuväiteid, sealhulgas on vastuväite eelnõukohase GTKS-i § 41¹ lõike 6 viimase lause tähenduses esitanud taotleja, kontrollib Patendiamet vastuväidete sisulist põhjendatust ning teatab kontrolli tulemused vastuväidete esitajatele. Vastuväite esitanud taotlejal võimaldatakse esitada seisukoht (repliigina) vähemalt ühe kuu jooksul.

GTKS-i § 41³ lõikes 1 sätestatu kohaselt teeb Patendiamet juhul, kui tühistamisavaldusele vastuväiteid ei esitata või kui eelnõukohase GTKS-i § 41² lõigetes 4, 5 või 7 sätestatud kontrolli tulemusel ei ilmne vastuolu määruse 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatuga, otsuse tühistamisavaldus heaks kiita. Sel juhul edastatakse määruse 2023/2411 rakendusaktides nimetatud andmed Euroopa Liidu ametile ning Patendiameti otsus avaldatakse Eesti Kaubamärgilehe kaudu.

Lõike 2 kohaselt lükkab Patendiamet juhul, kui tühistamisavaldus ei ole kooskõlas määruses 2023/2411 ja selle rakendusaktides sätestatuga, registreeringu tühistamise avalduse oma otsusega tagasi. Ka see otsus avaldatakse Eesti Kaubamärgilehe kaudu. Asjast huvitatud isikul on õigus nii lõikes 1 kui ka lõikes 2 nimetatud otsuse peale esitada kaebus apellatsioonikomisjonile.

Eelnõu § 1 punktiga 40 (GTKS-i 5. peatüki pealkirja muutmine) jäetakse GTKS-i 5. peatüki pealkirjast välja sõnad „vaidlustamine ja“, kuna peatüki vaidlustamist puudutavad §-d 43 ja 44 tunnistatakse eelnõuga kehtetuks. Kehtima jääb geograafilise tähise õigusvastase kasutamise korral tsiviilõiguslikke õiguskaitsevahendeid sätestav GTKS-i § 45, mida tuleb kohaldada otsekohalduva määruse 2023/2411 artiklite 40, 41, 46 ja 47 (geograafiliste tähistate kaitse ulatus,

geograafiliste tähiste kasutamine toodete osadel või koostisosadel, geograafiliste tähiste kasutamine domeeninimedes, õiguspärase kasutamise määratlus) kontekstis, samuti GTKS-i §-d 46 ja 47, mis puudutavad geograafilise tähise alaste tsiviilvaidluste kohtualluvust ja esindusõigust.

Karistusõiguslik vastutus kaitstud geograafilisest tähisest tulenevate õiguste rikkumise eest varalise kasu saamise eesmärgil on sätestatud karistusseadustiku §-s 226 (määruse 2023/2411 art 61).

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/2411 artiklile 46 on Euroopa Liidus asutatud tippdomeeninimede registritel kohustus tagada, et domeeninimede vaidluste kohtuvälise lahendamise menetluses tunnustatakse registreeritud geograafilisi tähiseid õigusena, millele saab nendes menetlustes tugineda. Eestis vastutab maatunnusega tippdomeeni .ee domeeninimede registreerimise korraldamise eest Eesti Interneti SA. Euroopa Liidu määrusest tuleneva kohustuse täitmiseks on oluline, et Eesti Interneti SA juures tegutsev domeenivaidluste komisjon tunnustaks geograafilisi tähiseid varasema õigusena.

Eelnõu § 1 punktiga 41 (GTKS-i § 46 lõike 4 muutmise) täpsustatakse, et isik, kelle vastu on esitatud hagi GTKS-i § 45 alusel, on õigustatud huviga isik eelnõukohase GTKS-i § 41¹ lõike 1 tähenduses; see tähendab, et kostjal on õiguste rikkumise menetluses õigus esitada tühistamise aluste olemasolu korral avaldus kaitstud geograafilise tähise registreeringu tühistamiseks.

Eelnõu § 1 punktiga 42 (GTKS-i § 49 muutmise) ajakohastatakse riikliku järelevalve pädevust ja viiakse see kooskõlla määruse 2023/2411 artiklites 49, 50, 54 ja 60 sätestatuga. Määruse 2023/2411 artikli 49 lõike 2 kohaselt hõlmavad käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähistega seotud kontrollid (eelnõu tähenduses riiklik järelevalve) selle kontrollimist, kas geograafilise tähisega toode vastab asjaomasele tootespetsifikaadile, samuti järelevalvet geograafiliste tähiste turul, sealhulgas e-kaubanduses kasutamise üle. Määruse 2023/2411 artikli 50 lõike 1 kohaselt määrab iga liikmesriik ühe või mitu pädevat asutust, kes vastutavad nimetatud kontrolli eest. Lõike 2 kohaselt peavad nimetatud pädevad asutused olema objektiivsed ja erapooletud ning tegutsema läbipaistval viisil. Nende käsutuses peavad olema kvalifitseeritud töötajad ja vahendid, mis on vajalikud nende ülesannete tõhusaks täitmiseks.

GTKS-i § 49 lõikega 1 määratakse määruse 2023/2411 artikli 50 lõike 1 tähenduses pädevaks asutuseks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, muutmata seega sama paragrahvi seni kehtinud redaktsiooni punktis 1 sätestatud pädevust. Kuna käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähistega seonduv jääb väljapoole Põllumajandus- ja Toiduameti tavapärast pädevust, jäetakse viide sellele ametile eelnõus GTKS-i § 49 punktist 2 välja. Põllumajandus- ja Toiduamet on jätkuvalt ELÜPS-i kohaselt pädev EL-i määruste 1308/2013, 2019/787 ja 2024/1143 alusel kaitstud veinide, piiritusjookide, põllumajandustoodete ja toiduainete päritolunimetuste, geograafilise tähiste ja garanteeritud traditsiooniliste toodete riikliku järelevalve valdkonnas.

Järelevalvepädevuse kindlaksmääramisel on loobutud viitamast GTKS-ile, kuna sellest seadusest ei tulene eelnõu vastuvõtmisel materiaalseid nõudeid, mille täitmise üle järelevalvet teha. Nõuded tulenevad vahetult määrusest 2023/2411 ja selle rakendusaktidest

(rakendusmääruse artiklid 33–37). Määruses 2023/2411 on asjakohane artikli 49 lõike 1 punkti a kohane järelevalve geograafilise tähisega tähistatava toote kasutamise õiguspärasuse (sh tootespetsifikaadile vastavuse ja loa olemasolu) üle, mida täpsustab määruse 2023/2411 artikkel 51 (eelnõukohase GTKS-i § 50¹⁷), ja artikli 49 lõike 1 punkti b kohane turujärelevalve, mida täpsustavad määruse 2023/2411 artiklid 54 ja 60. Mõlema järelevalve fookused on raskesti eristatavad ja omavahel põimunud. Määruse artikli 54 lõigete 1 ja 2 kohaselt hõlmab turujärelevalve geograafilise tähise turul kasutamist olenemata sellest, kas asjaomaseid tooteid ladustatakse või veetakse, levitatakse või pakutakse hulgi- või jaemüügiks, sealhulgas e-kaubanduses. Turujärelevalve hõlmab seejuures kontrolli riskianalüüsi ja geograafilise tähisega toodete huvitatud tootjate esitatud teadete alusel (vt ka määruse 2023/2411 art 51 otsekohalduvat lõiget 5, mis reguleerib kaitstud geograafilise tähisega tähistatava toote nõuetele vastavuse kontrolli). Määrus näeb ette, et vajaduse korral võtavad järelevalveasutused asjakohased haldus- ja kohtulikud meetmed, et hoida ära või peatada nende territooriumil valmistatavate, pakutavate või turustatavate toodete või teenuste nimetuste kasutamine, mis on vastuolus määruse artiklite 40 ja 41 kohase geograafiliste tähistega. Määruse artikli 60 lõigete 1 ja 2 kohaselt käsitatakse teavet, mis on seotud EL-is asuvatele isikutele kättesaadavate toodete reklaami, müügiesituse ja müügi ning mis on vastuolus määruse artiklite 40 ja 41 kohase geograafiliste tähistega, ebaseadusliku sisuna määruse (EL) 2022/2065¹⁷ artikli 3 punkti h tähenduses. Liikmesriikide kohtu- või haldusasutused võivad anda kooskõlas määruse (EL) 2022/2065 artikliga 9 korralduse võtta meetmeid ühe või mitme konkreetse kõnesoleva artikli lõikes 1 osutatud ebaseadusliku sisu elemendi vastu.

GTKS-i § 49 lõikes 2 loetletakse meetmed, mida Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet võib riikliku järelevalve käigus kasutada kooskõlas korrakaitseaduse (KorS, RT I, 22.03.2011, 4; RT I, 05.07.2025, 11) üldmeetmete loeteluga, eeskätt KorS-i §-s 28 sätestatud ettekirjutuste, sunniraha ja vahetu sunniga. Need meetmed hõlmavad keeldu kaitstud geograafilist tähist õigusvastaselt kasutada, nõuda kaitstud geograafilise tähisega tähistatud kauba käibelt eemaldamist, selle pakkumise ja reklaami lõpetamist ning geograafilise tähise õigusvastase kasutamise kohta teabe avalikustamist.

Lõikes 3 on viidatud määrusele 2023/2411 ja selle rakendusaktidele kui Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti piiriülese koostöö alustele geograafiliste tähistega alase riikliku järelevalve valdkonnas. Nii sama riigi kui ka teiste liikmesriikide asutustega toimuva koostöö põhimõtted on sätestatud määruse 2023/2411 artiklis 62. Määruse 2023/2411 rakendusmääruse artikli 33 lõigetes 2–8 on sätestatud piiriülese koostöö põhilised tingimused, artiklis 34 piiriüleseid teabepäringuid puudutav, artiklites 35–37 teabe edastamine teise riigi pädevale asutusele.

Eelnõu § 1 punktidega 43 ja 44 (GTKS-i § 50 muutmise) täpsustatakse riikliku järelevalve pädevust erimeetmete kohaldamisel. Kehtiva GTKS-i § 50 kohaselt on lubatav KorS-i §-des 30, 49, 50 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmete kasutamine. ELÜPS-i § 120 lõige 1 näeb analoogilises olukorras ette KorS-i §-des 30, 32 ja 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmed. Tarbijakaitseaduse § 62 võimaldab kasutada KorS-i §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Eelnõukohases **GTKS-i § 50 lõikes 1** on kohalduvate KorS-i erimeetmete loetelu ühtlustatud tarbijakaitseaduse regulatsiooniga, välja

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065, 19. oktoober 2022, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (EMPs kohaldatav tekst). ELT L 277, 27.10.2022, lk 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2065>.

arvatud KorS-i § 53 puhul. Seega võib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet eelnõu kohaselt geograafilise tähise kaitse valdkonnas kasutada erimeetmena KorS-is sätestatud alustel ja korras KorS-i §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid:

- 1) küsitlemist ning dokumentide nõudmist, eeskätt et kindlaks teha geograafilist tähist õigusvastaselt kasutanud isik, õigusvastase kasutamise asjaolud ning tähistatud toodete päritolu ja jaotusvõrk, eesmärgiga kasutada meetmeid geograafilise tähise õigusvastase kasutamise lõpetamiseks ja ärahoidmiseks;
- 2) kutset ja sundtoomist, et tagada eeskätt geograafilise tähise õigusvastase kasutamise asjaolude, sealhulgas õigusvastaselt tähistatud toodete päritolu ja jaotusvõrgu kohta teavet omava isiku küsitlemine ametiruumides;
- 3) isikusamasuse tuvastamist, et kindlaks teha geograafilist tähist õigusvastaselt kasutanud isik;
- 4) vallasasja läbivaatust, eeskätt eesmärgiga teha kindlaks geograafilise tähisega tähistatud toote tunnused, mis võimaldavad tuvastada tähise õigusvastase kasutamise, samuti kui läbivaatus on vajalik seaduslike nõuete täitmise tagamiseks;
- 5) valdusesse sisenemist peamiselt olukorras, kus geograafilise tähisega tähistatud toode, mille puhul esineb tähise õigusvastase kasutamise põhjendatud kahtlus, asub teise isiku valduses oleval piiratud või tähistatud ruumis või kinnisasjal, nt kui põhjendatud kahtluse kohaselt on tegemist laoga, milles hoitakse õigusvastaselt tähistatud tooteid, või käitisega, milles neid valmistatakse;
- 6) valduse läbivaatust samal eesmärgil ning
- 7) vallasasja hoiulevõtmist, pidades silmas peamiselt asja, mis on õigusvastaselt geograafilise tähisega tähistatud või omab tähtsust geograafilise tähise õigusvastase kasutamise kindlakstegemisel.

Loetletud erimeetmete kasutamise võimalikkus on vajalik määruse 2023/2411 artiklis 54 sätestatud pädevuse täitmiseks. Eelnõu kohaselt on samas lõikes täpsustatud, et Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet võib samal eesmärgil:

- 1) saada analoogiliselt tarbijakaitseseaduse § 62¹ lõikes 1 sätestatuga isikult ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse asutuselt asjakohast teavet ja dokumente, sealhulgas juhul, kui see on vajalik kaitstud geograafilist tähist kasutava tootja kinnituse või muu järelevalveasutusele esitatud teabe kontrollimiseks;
- 2) saada analoogiliselt tarbijakaitseseaduse § 62¹ lõikes 2 sätestatuga elektroonilise side ettevõtjalt üldkasutatava elektroonilise side võrgus kasutatavate identifitseerimistunnustega seotud lõppkasutaja tuvastamiseks vajalikke andmeid, kui lõppkasutaja tuvastamine muid järelevalvemeetmeid kasutades ei ole võimalik;
- 3) võtta analoogiliselt ELÜPS-i § 120 lõikes 3 sätestatuga kaitstud geograafilise tähisega tähistatud toote läbivaatusel proove;
- 4) teha analoogiliselt ELÜPS-i § 120¹ lõikes 1 ja tarbijakaitseseaduse § 62² lõikes 1 sätestatuga infoühiskonna teenuse osutajale ettekirjutus ning nõuda infoühiskonna teenuse kaudu esitatava teabe kõrvaldamist või teabele juurdepääsu piiramist juhul, kui geograafilise tähise kaitsega vastuolus olevat teavet levitatakse veebileidese kaudu ning sellise teabe levitamise lõpetamiseks puuduvad muud tõhusad võimalused. Teabe algseks levitajaks võib olla nt sotsiaalmeedia kasutaja või müügiplatvormil kaupleja, kuid ka nt veebilehe omanik, kes loob ise oma veebilehe sisu ja teeb selle üldsusele kättesaadavaks. Kui teabe levitaja poole pöördumine rikkumise lõpetamiseks ei ole osutunud tulemuslikuks, siis on järgmise sammuna võimalik pöörduda ka infoühiskonna teenuse osutaja poole. Samas näiteks veebilehe näol on tegemist infoühiskonna teenusega (InfoTS § 2 p 1), seega kui rikkujaks on omanik, siis pöördutakse algusest peale infoühiskonna teenuse osutaja poole.

GTKS-i § 50 lõike 2 kohaselt piirab domeeniregistri haldaja või pidaja juhul, kui infoühiskonna teenuse osutajale tehtud ettekirjutust (vt GTKS § 50 lg 1 p 4 ülal) ei täideta või kui tegemist on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/2411 artikli 40 lõikega 3 vastuolus oleva domeeninimega, juurdepääsu domeenile või kustutab ettekirjutuses nimetatud domeeninime registreeringu. **Lõikes 3** on ette nähtud, et riikliku järelevalve erimeetmeid võib kohaldada kaitstud geograafilist tähist majandustegevuses kasutavale isikule ette teatamata. Regulatsioon on analoogiline ELÜPS-i § 120 lõikes 4 sätestatuga. **Lõikes 4** on sätestatud, et järelevalvele allutatud isikule ei hüvitata proovide võtmise korral toote maksumust ega selle taastamise kulusid. Regulatsioon on analoogiline ELÜPS-i § 120 lõikes 3 sätestatuga. ELÜPS-iga analoogiliste meetmete või meetme kohaldamise tingimuste sätestamine on põhjendatud sellega, et põllumajanduslike ning käsitööstuslike ja tööstuslike geograafiliste tähistega kaitse, sh riikliku järelevalve tingimused, peaksid olema üldjoontes samasugused. **Lõike 5** kohaselt ei vastuta paragrahvi lõigetes 1–2 nimetatud teenuse osutaja, domeeniregistri haldaja ja domeeniregistri pidaja ei vastuta käesolevast paragrahvist tulenevate kohustuste täitmise käigus tehingu tegemata jätmisest, tehingu mittetähtaegsest tegemisest ega teenuse osutamise piiramisest tekkiva kahju eest.

Eelnõu § 1 punktiga 45 (GTKS-i täiendamine §-dega 50¹–50³) täiendatakse GTKS-i määruse 2023/2411 artikli 51 kohaselt tootja kinnituse ja geograafilise tähise kasutamise loa regulatsiooniga ning nähakse ette kohustuslik vaidemenetlus järelevalvealaste vaidluste korral analoogiliselt ELÜPS-i §-s 122 sätestatuga, seejuures vaide lahendamise tähtajaga.

GTKS-i § 50¹ lõikes 1 sätestatakse kaitstud geograafilist tähist kasutava tootja kohustus esitada Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile elektrooniliselt kinnitus (tootja kinnitus, määruse 2023/2411 artikli 51 eestikeelse tõlke tähenduses ettevõtja kinnitus, ka *enesedeklaratsioon*) selles määrmuses sätestatud tingimustel ning määruse lisatud vormi järgides. Määruse artikli 51 lõike 2 kohaselt esitab tootja kinnituse enne toote turule laskmist ning seejärel iga kolme aasta tagant uuesti, et tõendada toote jätkuvat vastavust tootespetsifikaadile. Kui tootespetsifikaati muudetakse nii, et see mõjutab asjaomast toodet, tuleb esitada viivitamata ajakohastatud kinnitus. GTKS-i § 50¹ lõike 1 teises lauses täpsustatakse, et esmakordselt võib kinnituse esitada pärast seda, kui Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet on teinud geograafilise tähise registreeringu. Sellega hoitakse ära vajadus kinnitust muuta, kui tootespetsifikaat peaks registreerimismenetluse käigus muutuma.

GTKS-i § 50¹ lõike 2 kohaselt kontrollib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet tootja esitatud kinnituse nõuetekohasust, sealhulgas selle täielikkust ja vastavust geograafilise tähise registreeringu andmetele.

Määruse 2023/2411 artikli 52 lõike 2 kohaselt peab toode vastama tootespetsifikaadile. Seejuures näeb määruse 2023/2411 artikli 51 lõige 3 ette, et järelevalveasutus selgitab välja vähemalt selle, kas kinnituses esitatud teave on täielik ja järjepidev. Kui asutus on veendunud, et kinnituses esitatud teave on täielik ja järjepidev ning tal ei ole muid nõutele vastavusega seotud reservatsioone, antakse välja toote geograafilise tähise kasutamise luba või pikendatakse olemasolevat luba. Kui kinnituses esineb ilmselgeid vigu või vastuolusid, antakse tootjale võimalus kinnitust täiendada või parandada. Kinnituse puuduste kõrvaldamist reguleeritakse **lõikes 3**, mille kohaselt teatatakse puuduste ilmnemisel nendest kinnituse esitanud tootjale ning määratakse puuduste kõrvaldamiseks, lisateabe või selgituste andmiseks kahekuuline tähtaeg.

Järelevalveasutus selgitab teates puuduste kõrvaldamata ja lisateabe või selgituste andmata jätmise tagajärgi.

Määruse 2023/2411 artikli 51 lõike 6 kohaselt võtab järelevalveasutus mittevastavuse korral vajalikud meetmed olukorra parandamiseks. **GTKS-i § 50¹ lõikes 4** täpsustatakse, et kui tootja kinnituses on kõrvaldamatuid puudusi, sealhulgas ei tõenda see geograafilise tähise õiguspärasest kasutamist, samuti juhul, kui kinnituse esitanud tootja ei kõrvalda GTKS-i § 50¹ lõike 3 kohaselt määratud tähtajal puudusi, ei anna nõutud teavet või selgitusi või jätab vastamata, samuti juhul, kui on tuvastatud tootja toote mittevastavus geograafilise tähise registreeringu andmetele, siis keeldub järelevalveasutus geograafilise tähise kasutamise loa andmisest või pikendamisest või tunnistab loa kehtetuks. Järelevalveasutus võib kohaldada meetmeid kaitstud geograafilise tähise õiguspärase kasutamise tagamiseks. Viimaste all on peetud silmas eeskätt riikliku järelevalve üldmeetmeid, peamiselt konkreetseid ettekirjutusi tootjale.

Lõikes 5 nähakse ette võimalus, et tootja võtab esitatud kinnituse tagasi. Kui kinnituse tagasi võtnud tootjale on välja antud geograafilise tähise kasutamise luba, tunnistatakse see kehtetuks.

Tootja kinnitus tuleb esitada perioodiliselt iga kolme aasta järel uuesti (määruse 2023/2411 art 51 lg 2). **Lõikes 6** nähakse ette, et kui tootja, kellel on kehtiv geograafilise tähise kasutamise luba, ei esita ettenähtud ajal tootja kinnitust, tunnistab järelevalveasutus loa kehtetuks pärast mõistliku aja möödumist tootjale meeldetuletuse saatmisest.

GTKS-i § 50² lõikes 1 sätestatakse geograafilise tähise kasutamise loas sisalduvad andmed. Loetelu kohaselt identifitseeritakse loas loa adressaat, geograafiline tähis ja toode, mida luba puudutab, tootja kinnituse esitamise kuupäev ja järelevalveasutuse hinnang selle nõuetele vastavuse kohta, samuti loa number, selle andmise või pikendamise kuupäev ja kehtivusaeg ning loa andjat identifitseerivad andmed. **Lõike 2** kohaselt antakse luba tootjale elektrooniliselt. Samuti on ette nähtud, et järelevalveasutus teatab geograafilise tähise kasutamise loa andmisest, pikendamisest ja kehtetuks tunnistamisest oma kodulehe kaudu. Kuna luba ei kanta registrisse, on vaja avaldada selle kehtivuse andmed.

GTKS-i §-s 50³ nähakse ette, et riikliku järelevalve meetme kohaldamise, samuti geograafilise tähise kasutamise loa andmise, pikendamise või kehtetuks tunnistamisega seotud vaidluste korral on enne halduskohtule kaebuse esitamist kohustuslik vaidemenetlus. Kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus on põhjendatud geograafilise tähise alaste vaidluste spetsiifilise iseloomuga ning aitab ära hoida kohtu koormamist juhul, kui järelevalveasutus saab ise kontrollida algse haldusakti õiguspärasust ja otstarbekust. Kohtusse jõuavad kaebused üksnes siis, kui järelevalveasutuse vaideotsus vaide esitajat ei rahulda. Samuti on kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus analoogiline põllumajanduslike geograafiliste tähiste puhul kehtiva korraldusega (ELÜPS-i § 122 lg 1). **Lõikes 2** sätestatakse vaide lahendamise ajana geograafilise tähise vaidlustega seotud asjaolude keerukuse tõttu 30 päeva selle vastuvõtmisest arvates, mis erineb haldusmenetluse seaduse § 84 lõikes 1 sätestatud üldisest 10-päevasest tähtajast. Samuti on ette nähtud, et vaide lahendamise tähtaega võib pikendada kuni 30 päeva võrra, kui see on vajalik juhtumi keerukuse või ühel ajal esitatud vaiete paljususe tõttu, teavitades sellest vaide esitajat.

Eelnõu § 1 punktiga 46 (GTKS-i täiendamine §-ga 56²) täiendatakse seadust üleminekusättega, mis näeb ette enne 2025. aasta 1. detsembrit kehtinud õiguse kohaldamise

üleminekuperioodil. Üleminekusätete sisu on avatud seletuskirja 2. osas senise riigisisese geograafiliste tähiste kaitse režiimi kehtetuks tunnistamise põhjendamisega seoses.

Eelnõu § 2. Kaubamärgiseaduse muutmine

Eelnõu § 2 punktis 1 (KaMS-i § 9 lg 1 p 11 muutmine) ette nähtav muudatus on vajalik selleks, et jätta välja viide geograafilise tähise õigusvastasele kasutamisele geograafilise tähise kaitse seaduses sätestatu järgi. Kuna eelnõu kohaselt GTKS enam geograafilise tähise õigusvastast kasutamist ei määratle, on küllaldane viidata Euroopa Liidu õigusaktile, millega nähakse ette päritolunimetuste ja geograafiliste tähiste kaitse.

Eelnõu § 2 punktis 2 (KaMS-i § 10 lg 1 p 9 muutmine) ette nähtav muudatus on vajalik selleks, et jätta välja viide GTKS-ile. Kuna eelnõu kohaselt GTKS enam geograafilise tähise kasutamise keelamist ei reguleeri, on küllaldane viidata tähise kasutamise õigusele geograafiliste tähiste kaitset tagava Euroopa Liidu õigusakti kohaselt ilma lisatäpsustusteta.

Määruse 2023/2411 artikli 44 lõike 1 kohaselt lükatakse tagasi taotlus sellise (hilisema) kaubamärgi registreerimiseks, mille kasutamine oleks vastuolus määruse 2023/2411 artikliga 40, kui see taotlus esitatakse pärast kuupäeva, mil Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametile esitati geograafilise tähise registreerimise taotlus. Vajaduse korral võetakse arvesse kaubamärgi registreerimise taotluses esitatud prioriteedinõudeid. Sama artikli lõike 3 kohaselt tunnistavad Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet ja vajaduse korral pädevad riiklikud asutused vastava taotluse korral kehtetuks kaubamärgid, mis on registreeritud lõiget 1 rikkudes. Lõikes 4 on täpsustatud, et olenemata geograafilise tähise registreerimisest võib jätkuvalt kasutada ja uuendada (varasemat) kaubamärki, mille kasutamine on vastuolus määruse artikliga 40 ja mis on liidus taotletud, registreeritud või heas usus kasutamise käigus juurdunud, kui see võimalus on kohaldatava õigusega ette nähtud, enne kuupäeva, mil vastava geograafilise tähise registreerimise taotlus Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametile esitati, tingimusel et Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2436 või nõukogu määruse (EL) 2017/1001 kohaselt ei ole põhjust kaubamärki kehtetuks tunnistada või tühistada. Sellisel juhul on geograafilise tähise ja asjaomase kaubamärgi (paralleelne) kasutamine lubatud. Lõikes 5 on reguleeritud kollektiiv- ja sertifitseerimismärki puudutavad erisused.

Eelnõu § 2 punktis 3 (KaMS-i § 11 lõike 1¹ muutmine) ette nähtav täiendus lõike teksti alguses tuleneb sellest, et määruse 2023/2411 artikli 44 lõike 1 kohaselt ei määrata käsitööstusliku või tööstustoote tähistamiseks mõeldud geograafilise tähise vanemust mitte selle taotluse esitamise kuupäevaga, vaid taotluse Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametile esitamise kuupäevaga.

Eelnõu § 3. Riigilõivuseaduse muutmine

Eelnõu § 3 punktis 1 (RLS-i 5. peatüki 5. jao pealkirja muutmine) tehtav muudatus korrigeerib jao pealkirja põhjusel, et jaos ei ole juba 2018. aastast ette nähtud lõivu patendivolniku kutsekomisjoni toimingut eest. Muudatus ei ole seotud määruse 2023/2411 rakendamisega, vaid on kavandatud seaduse teksti korrastamise eesmärgil.

Eelnõu § 3 punktis 2 (RLS-i § 89 p 12 muutmine) ette nähtava muudatusega suurendatakse geograafilise tähise registreerimise taotluse esitamise eest võetavat riigilõivu, sest seni kehtis

taotletav geograafiline tähis üksnes Eestis, eelnõukohase seaduse ja määruse 2023/2411 rakendamise järel aga kehtib kogu Euroopa Liidus. Samuti näeb määrus 2023/2411 ja selle tõttu ka eelnõu ette, et taotlusega seotud Patendiameti toimingud on oluliselt ressursimahukamad.

Eelnõu § 3 punktis 3 (RLS-i täiendamine §-ga 89¹) ette nähtava muudatusega kehtestatakse riigilõiv 120 eurot määruse 2023/2411 ja eelnõu kohase geograafilise tähise registreeringu muutmise avalduse ja geograafilise tähise registreeringu tühistamise avalduse esitamise eest. Eeldatavasti on registreeringu muutmise avalduse ja tühistamise avalduse menetlusega seotud Patendiameti toimingud vähem ressursimahukad kui taotluse menetlus. Samuti kehtestatakse riigilõiv 80 eurot määruse 2023/2411 ja eelnõu kohasele geograafilise tähise registreerimise taotlusele, geograafilise tähise registreeringu muutmise avaldusele ja geograafilise tähise registreeringu tühistamise avaldusele vastuväite esitamise eest. Kõnealune lõiv on pool RLS-i § 116 kohaselt apellatsioonikomisjonile avalduse esitamise eest tasutavast 160 euro suurusest riigilõivust. Vastuväite esitajal on kokkuleppe saavutamise korral õigus pool riigilõivu tagasi saada. Patendiameti toimingud seoses vastuväitega, eriti kokkuleppe saavutamise korral, on vähem ressursimahukad kui registreeringu muutmise avalduse või tühistamise avalduse menetlusega seotud toimingud.

Määruse 2023/2411 artikli 65 kohaselt võib liikmesriik nõuda tasusid määruses sätestatud menetluste riigisisese etapi kulude katmiseks, eelkõige taotluste, vastuväidete, tootespetsifikatsiooni muutmise taotluste, registreeringu tühistamise taotluste ja kaebuste menetlemisega seotud kulude katmiseks. Samuti võib liikmesriik nõuda tasusid või kehtestada lõivud, et katta määruse IV jaotise alusel tehtavate kontrollide (riiklik järelevalve) kulu. Järelevalvetoimingute eest eelnõus lõivu ette ei nähta, küll aga kantakse teatud järelevalvetoimingute kulu.

Eelnõu § 3 punkti 4 kohaselt (RLS-i § 95 lõike 3 ja § 108 lõike 6 kehtetuks tunnistamine) kaotatakse riigilõivud geograafilise tähise registreerimise taotluse puuduste kõrvaldamise või selgituste andmise tähtaja pikendamise ja geograafilise tähise registreeringu andmete muutmise kande tegemise avalduse esitamise eest (mõlemad 32 eurot). Eelnõu ega selle aluseks olev Euroopa Liidu õigus ei näe ette võimalust, et tähtaega saab pikendada lõivu tasudes; eelnõu kohaselt saab tähtaja pikendamist taotleda, esitades põhistatud taotluse (eelnõukohase GTKS-i § 32 lg 3). Tähtaja pikendamine ei mõjuta ka Patendiameti koormust ning lõivu eest tähtaja pikendamine räägib vastu määruse 2023/2411 põhimõttele menetleda taotlusi põhjendamatute viivitusteta. Kuna geograafiliste tähiste registrit peab Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet, ei ole ka ette nähtud võimalust registreeringu andmeid muuta muul viisil kui registreeringu muutmise avaldusega, mille jaoks on ette nähtud määruse 2023/2411 kohane menetlus eelnõus (GTKS-i §-d 40¹–40³) ja mille esitamise eest nähakse riigilõiv ette RLS-i § 89¹ lõikes 1.

3.2. Eelnõu põhiseaduspärasus

Eelnõuga suurendatakse geograafilise asukohaga seotud käsitööstuslike ja tööstustoodete intellektuaalomandi kaitset Eestis ja EL-is üldiselt. Seetõttu mõjutab eelnõu positiivselt õigust intellektuaalomandile, mis on EL-i põhiõiguste harta artikli 17 lõikes 2 sätestatud põhiõigus, samuti sätestab EV põhiseaduse § 32 omandipõhiõiguse. PS-iga tuleb omandile tagada puutumatus ja võrdne kaitse. Puutumatus tagamiseks peab riik kehtestama õigusnormid, mis võimaldavad omandit kaitsta ning seda kõnesoleva eelnõuga tööstusomandi valdkonna ühes

alavaldkonnas (mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse) ka tehakse. Eelnõu parandabki käsitööstuslike ja tööstustoodete tootjate võimalusi kaitsta Eestis ja EL-is oma intellektuaalomandit.

Teatavatel juhtudel ja kooskõlas päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsioonist tulenevate rahvusvaheliste kohustustega tuleb geograafiliste tähiste kaitse tasakaalustada kaubamärgiõigusega, eelkõige seoses tuntud kaubamärkide või heas usus registreeritud varasemate kaubamärkidega (määruse artikkel 44).

Teiseks tuleneb EV põhiseaduse §-st 14 üldine põhiõiguste tagamiseks vajaliku menetluse ja korralduse nõue (üldine põhiõigus menetlusele ja korraldusele), mille puhul pakub eelnõu EL-i-üleselt ühtlustatud menetlust ja selle võrra tõhusamat kaitset. Lisaks saab Patendiameti tehtud otsuseid edasi kaevata tööstusomandi apellatsioonikomisjonile (nt taotluse menetluse taastamisest keeldumise otsus, taotluse tagasilükkamise otsus, vastuväite tagasilükkamise otsus jms). Apellatsioonikomisjoni otsuse peale on omakorda võimalik esitada kaebus kohtule.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid, mis ei tuleneks kehtivast õigusest, sh määrusest 2023/2411 (nt *tootespetsifikaat* ja *koondokument*, mida kasutatakse määruse eestikeelses tekstis umbkaudu samas tähenduses, mis on senise GTKS-i tekstis sõnadel *kirjeldus* ja *avaldus*).

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga luuakse Eesti õiguses eeldused Euroopa Liidu määruse 2023/2411, milles käsitletakse käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitset, kohaldamiseks Eestis. Eelnõu seost nimetatud määruse ja selle rakendusaktidega (eelnõu staadiumis) on kirjeldatud seletuskirja 3. osas.

6. Seaduse mõjud

Eelnõu vastuvõtmisel on kaudne sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju ning mõju regionaalarengule. Kui käsitööstusliku või tööstustootte geograafilise tähise kaitse EL-is on tõhus ja edukas, annab see võimaluse eeskätt väiketootmise kasvuks nendes Eesti geograafilistes piirkondades, kus geograafilise tähisega tähistatavat toodet toodetakse. Põllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse pikaajaline kogemus riikides ja piirkondades, kus sellel on majanduslik kaal ja kus geograafiliste tähiste tõhusasse kaitseesse on investeeritud, näitab, et see avaldab sotsiaalselt ja regionaalselt märgatavat positiivset mõju.¹⁸ Samuti on tähele pandud geograafiliste tähiste kaitse mõju jätkusuutlikkusele, seega mõju elu- ja looduskeskkonnale. Käsitööstuslike või tööstustoodete puhul, millel on väärtus geograafilise tähise kaitse aspektist, rakendatakse üldjuhul keskkonda säästvat ja väärtustavat tootmisstrateegiat; oluline ei ole odav masstootmine, vaid kvaliteetse, traditsioonide ja keskkonnaga seotud stabiilse väiketootmise arendamine mitme tootja konkurentsisis ja koostoimes, vastandina monopoolsele suurtootmisele. Niisuguse väiketootmise eelduseks on

¹⁸ Nt Cerkia Bramley. A review of the socio-economic impact of geographical indications: considerations for the developing world. Paper prepared for presentation at the WIPO Worldwide Symposium on Geographical Indications June 22 – 24 2011, Lima, Peru. Pp 5–6. https://www.wipo.int/edocs/mdocs/geoind/en/wipo_geo_lim_11/wipo_geo_lim_11_9.pdf.

koostöö ning strateegiline lähenemine, mida riik ja kohalikud omavalitsused saavad vähemalt kaudselt soodustada.¹⁹

Tõhusal ja stabiilsel geograafiliste tähiste kaitse süsteemil on otsene majanduslik mõju. Põllumajanduslike geograafiliste tähiste puhul on kõneldud „toidu immaterialiseerimisest ja kvaliteedi institutsionaliseerimisest“²⁰ ning sama on laiendatav ka mittepõllumajanduslikele toodetele, mida geograafilise tähise all pakutakse. Sellise toote lisandväärtus tuleneb kindlast ja tagatud kvaliteedist, mille põhjused on toote päritolus konkreetsest piirkonnast. Sellised tooted on turul väärtustatud ja otsitud, sest need on mainekad, traditsioonilised ja stabiilsed. Selliste toodete pakkujal on võimalus nende toodete immateriaalse väärtuse eest küsida kõrgemat hinda, mida tarbija on nõus maksuma. Niisugune tagajärg sõltub mõistagi sellest, kuidas on korraldatud kvaliteedijärelevalve ning minimeeritud võimalus, et kaitstud tähiseid kasutab õigusvastaselt selleks õigustamata isik, kelle toodete üle järelevalvet ei ole ja kelle tooted ei vasta kaitstud tähisega toote standardile. Kvaliteetse järelevalve tagamine on vähemalt mõõdukalt kulukas. Samuti eeldab see tooteid, mida on alust geograafilise tähisega tähistada. Kui geograafilise tähise kaitse süsteem toimib, on see korraga nii tarbijate kui ka tootjate huvides, kaitstes reputatsiooni kui tootjatele kuuluvat vara.²¹ Kui geograafiliste tähiste kaitse süsteem on tõhus, on sel ka kaudne mõju riigi välissuhetele ja julgeolekule, kuna riigi maine ja mõju kasvab tänu sealt pärinevatele tuntud toodetele ja nende tähistele ning riigi majanduslik võimekus kasvab.

Eelnõul on otsene mõju riigiasutuste korraldusele, kuna sellest tuleneb nii Patendiameti kui ka Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti kohustus läbi viia teatud reguleeritud menetlusi, milleks need ametid peavad olema valmis.

Kõiki nimetatud otseseid ja kaudseid mõjusid tuleb kokkuvõttes hinnata siiski ebaoluliseks. Ka kehtiva GTKS-i alusel on Patendiametil ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil olnud vastavalt kas menetlus- või järelevalvepädevus, mida aga mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste puhul ei ole rakendatud asjassepuutuvate Eestist pärinevate tähiste puudumise tõttu. Ei ole tõenäoline, et Eestist pärinevate käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste arv oluliselt kasvab. Seetõttu on ka majanduslikud mõjud ning kaudsed mõjud ühiskonnale, regionaalarengule, keskkonnale ning välissuhetele ja julgeolekule marginaalsed. Näidetena Euroopast saaks nimetada selliseid tooteid nagu Murano klaas, Donegali tviid, Limoges'i portselan, Solingeni söögiriistad ja Boleslawieci keraamika; Eesti kontekstis võiks nimetada Haapsalu ravimuda, Muhu tikandeid, Saaremaa seppade töid, Setu pitsi jt. Eelnõu tulemusena on tarbijatel lihtsam selliseid käsitööstuslikke ja tööstustoodeteid ära tunda ning ka teadlikumaid valikuid teha. Lisaks aitavad eelnõukohased muudatused säilitada ja edendada oskusi ning säilitada ja luua uusi töökohti Euroopa eri piirkondades, aidates kaasa nende piirkondade majandusarengule.

Muudatuste mõju ettevõtete ja kodanike halduskoormusele

¹⁹ Vt FAO [Food and Agriculture Organization of the United Nations]. Using geographical indications to improve sustainability – Lessons learned from 15 years of FAO work on geographical indications. Rome, 2023. <https://doi.org/10.4060/cc3891en>.

²⁰ Cerchia Bramley, Estelle Biénabe, Johann Kirsten. The Economics of Geographical Indications: Towards a Conceptual Framework for Geographical Indication Research in Developing Countries. – The Economics of Intellectual Property. WIPO, 2012. P 109. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1012-chapter4.pdf.

²¹ Samas, p 110.

Muudatustel on ettevõtete ja kodanike halduskoormusele mõju juhul, kui nad taotlevad kaitset käsitööndusliku või tööstustoote geograafilisele tähisele või soovivad sellist kaitse saanud tähist õiguspäraselt kasutada. Võttes arvesse, et seni ei ole Eestis taotletud ega registreeritud ühtegi käsitööndusliku või tööstustoote geograafilist tähist, on ootuspärane mõju minimaalne. On tõsi, et eelnõukohase seaduse jõustumise korral on nii geograafilise tähise registreerimise kui ka selle oma tootel kasutamise loa saamiseks nõutavad toimingud mõnevõrra koormavamad kui seni kehtinud seaduse alusel, kuid arvesse tuleb võtta ka seda, et eelnõu kohaselt registreeritud geograafilise tähise kaitse on EL-i-üleene, mis on ka arvestatav eelis võrreldes seni kehtinud süsteemiga. Kavandatud muudatustega ei kaasne HÖNTE § 46 tähenduses olulist mõju.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõu rakendamisel seadusena ei kaasne tulusid ega kohaliku omavalitsuse üksuste kulusid. Taotluste menetlemise keskkonda arendatakse EL-i-üleselt, Eestis hakatakse menetlusdokumente hoidma juba olemasolevas Patendiameti tarkvarasüsteemis Back Office, mistõttu täiesti uut süsteemi pole vaja arendama hakata. Eelnõu rakendamisel seadusena võib siiski olla vajalik Patendiameti hallatava elektroonilise taotluste menetluse keskkonna vähene arendus, et võimaldada geograafilise tähise taotluste menetlemist ja muude geograafilise tähise alaste toimingute tegemist (vajadusel RIK-i eelarvest).

Määruse 2023/2411, selle rakendusaktide ja Euroopa Liidu asutuste juhiste ning kavandatud seadusemuudatusega kurssi viimine ja ettevalmistavad tegevused suurendavad vähemalt ajutiselt Patendiameti ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti töökoormust. Eraldi tuleb nimetada avaliku sektori (eeskätt omavalitsuste), potentsiaalselt kaitstud geograafilise tähisega tähistatavaid käsitöönduslikke ja tööstustooteid tootvate ja vahendavate ettevõtjate ning ettevõtlust toetavate organisatsioonide, kolmanda sektori, tarbijate ja laiemal avalikkuse teavitamist ja toetamist geograafilise tähise kaitse valdkonnas, eesmärgiga kasutada uue regulatsiooni võimalusi ettevõtluse, tarbijate rahulolu ja riigi majanduse elavdamiseks.

Patendiametil ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil on soovitatav koostada vastavalt kas geograafiliste tähiste taotluste ning muude dokumentide esitamise ja menetlemise juhised või geograafilise tähisega tähistatud toote tootja kinnituste esitamise juhised, samuti korraldada eelnõu rakendamise pädevuste asutusesisene jaotus.

8. Rakendusaktid

Eelnõuga ei kaasne vajadust kehtestada uusi rakendusakte. Eelnõu jõustumisel on vaja muuta justiitsministri antud kaubamärgimäärust (vastu võetud 03.01.2012 nr 12 RT I, 10.01.2012, 12; RT I, 08.09.2023, 6), nimelt selle 2. peatükis olevat Patendiameti ametliku väljaande „Eesti Kaubamärgileht“ struktuuri ja väljaandmise korda, et ajakohastada Eesti Kaubamärgilehe kaudu eelnõukohase GTKS-i alusel avaldatavad andmed.

Seni GTKS-i alusel kehtestatud rakendusaktid, nimelt Vabariigi Valitsuse määrused „Riiklik geograafiliste tähiste register“ (vastu võetud 05.05.2000 nr 151, RT I 2000, 38, 236; RT I, 21.03.2025, 21) ja „Ametiasutuste pädevus „Geograafilise tähise kaitse seaduse“ rakendamisel“ (vastu võetud 06.06.2000 nr 182, RT I 2000, 45, 282; RT I, 05.07.2023, 229) ning justiitsministri määrused „Geograafilise tähise registreerimise taotluse dokumentide vorminõuded“ (vastu võetud 03.01.2012 nr 5, RT I, 10.01.2012, 5; RT I, 08.09.2023, 2) ja

„Geograafilise tähise registreerimise tunnistuse vorminõuded ja vormistamise kord“ (vastu võetud 03.01.2012 nr 6, RT I, 10.01.2012, 6) **kaotavad kehtivuse** (HMS-i § 93 lg 1).

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu jõustumine seadusena toimub üldises korras kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist (PS § 108).

Määrus 2023/2411 muutus rakendatavaks 2025. aasta 1. detsembril (määruse art 73).²²

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ning arvamuse avaldamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning Kultuuriministeeriumile. Eelnõu saadeti arvamuse saamiseks järgmistele asutustele ja organisatsioonidele: Patendiamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Põllumajandus- ja Toiduamet, Patendivolinike Koda, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjon, Eesti Juristide Liit, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituut, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Mööblitootjate Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Puitmajaliit, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Ravimitootjate Liit, Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liit, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, Eesti Interneti Sihtasutus, Eesti Linnade ja Valdade liit, Eesti Teenusmajanduse Koda, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus, Eesti Disainerite Liit.

Oma ettepanekud saatsid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Patendiamet ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit (vt märkustega arvestamise kohta käesoleva seletuskirja lisaks olev kooskõlastustabel). Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet ning Eesti Kaubandus-Tööstuskoda andsid teada, et neil eelnõu osas märkusi ei ole. Eesti Linnade ja Valdade Liit kooskõlastas eelnõu EIS kaudu märkusteta.

Lisaks toimus 14.11.2025 ka geograafiliste tähiste kaitse teemaline [infopäev Patendiameti ning Põllumajandus- ja Toiduameti koostöös](#). Patendiamet korraldas 25.11.2025 ka [veebiseminari „Käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste kaitse“](#).

Algatab Vabariigi Valitsus XX. XX 2026

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

NN

Valitsuse nõunik

²² Nimetatud kuupäevaks tuli Eestil teatada Euroopa Komisjonile pädevad asutused määruse 2023/2411 artiklite 12 ja 50 alusel.